

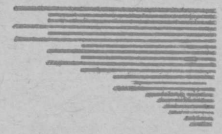
НП98-1

1

Цилä сәндәлык ыялыш пролетарвлә, иктәш ушныда!

№ 4

КЫРЫК-МАРЫ ИЗДАТЬЭЛЬСТВЫ

АПРЭЛЬ

1936

В У Й Л Ы М А Ш

	стр.
<i>Анзыл статья</i> — Стахановски шошым	1
<i>В. Ошкан</i> — У школ (лыдыш)	2
<i>Н. Суворов</i> — Сусун, йажон Ылымаш (очэрк)	3
<i>Пэрсонов</i> — Ротня (пйэсё)	6

Уполв. Мароблита № 148

Тираж 450 экзеп.

2³/₄ печатн. л. 69120 зн. в п. л.

Формат 72×105

Члены редколлегии

Соснов П. Т., (Отв. редактор)

Игнатъев Н.,

Петухов В.,

Булат Ш.

Сдано в набор 12/III-36 г. Подписано к печати 8/IV -36 г. Заказ № 1082

Типография Горно-Марийского Из-ва, Возмодемьянск, ул. Ленина, 10

Мар. Ж.
1-1а

Цилä сандäлбк вьлнбш прольэтарвлä,
иктбш ушныда!

№ 4 (75)

1936 и

ПОЛЬТИКЫ, ЭКОНОМИКЫ ДÄ СЫНЛЫ ЛИТЬЭРАТУРАН
ТЫЛЗЭШ ИКÄНÄ ЛÄКШЫ КЫРЫК-МАРЫ ЖУРНАЛ, ЛÄКТÄШ ТЫНÄЛЫН
ГЫНЬ, ШЫМ ИШКЫ КЭН

А П Р Э Л ь

Стахановски шошым

Шошымшы үдүмаш вэрэмä лишэмеш. Колхозын пбсмäнтбмб кымда ныр-
влäm үдөн шуаш Кырык-Мары районуштына таманьар тбжэм колхозныквлä
дä колхозныщывлä нырыш лäктбн шагалыт.

Колхозный строительствын историштб тәнәшб шошым у страньцбм па-
чәш. „Сталински 7—8 мбмилиард пут пбрцб вэрц“! Тәвә махань лозунг колхоз-
влән дä совхозвлән знамбвлäштб сирән шбндбмб. Когобццäт кого ти зада-
чым рәшән шокташ социалистбчәски зөмлөдбдәлин силавлäштät дä средствä-
влäштät улы.

Тәнә шошым сола хозäйствышкы стахановски движәнбб кымдан шäрлән
пыра. Кәчбвälвөл районвлäштб үдүмашбм өртäрбмаштб айыртәмбн йажон тидб
пäлдбрнä. Колхозвлäштбш дä совхозвлäштбш стахановөцвлä анзылтән кәшб
фабриквлäштбш, заводвлäштбш дä транспортыштыш стахановөцвлäдон иктөрәш
ашкылтән кәät. Шуку тракториствлä бшкә нормыштым 150—200 процент уты-
дон тәмät.

Колхозный солаштыш сәк йажо әдәмвлән—ордбноносөцвлән примөрбштб
киндб шачышым лүктбмаш вэрц кбрэдäläш шуку мбليون у әдәмвлән тärвә-
тән шагалтәнбт. Киндб шачышым сәк күщкб лүлтбмаш вэрц, Сталински ло-
зунгым бблбмашкб пыртән шоктымаш вэрц кбрэдälmäш пәшä—колхозный ци-
лä хрәсәнвлән пәшä лин шоктән. Социалистбчәски сорөвнованьы ныгынамаг
әчә тәнә шäрлән шоктыдә ылын. Колхозныквлä дä колхозныцбвлä мүләндб
пышкыдәмдбмаш вэрц пыт кбрэдälбт, агротбхныкбм, дä машинäвлäm ты-
мәнббт.

Кәчбвälвөл монгырышты шошым үдүмаш йажон тбнгäläлтбн. Тбнгә гбнвät,
тишäkән бшкбмнäm латнагдарышашлык ана ыл. Тидбм мондышашлык ана ыл:
йытпөлвөл районвлäштб икиäш киндб шукурак үдälтәш; сөдындон шошым
үдүмаш пәшäжät сложнйрак ыләш. Әдәмвлäm кәрäl сәмбн вәрән вәрбш мыш-
тән шагалташ кәлөш.

Мәнмән районуштына икиäш киндб кого значәнбн ыләш, тбдбн лäктб-
шбм шукәмдäш манын, озимсвой шурным мондымаш пиш кого самынбш то-
лөш. „Мәнмән крайыштына озимовой ыржа дä озимовой шädәнбб кого вәрбм
йәшнät“, Крайисполкомын прэдсэдäтбл Каганович дä ВКП(б) Крайкомын сәк-
рөтär Прамнбк цилä колхозвлән прэдсэдäтблвлälән, бригадырвлälән, кол-

хозныквлән, дә колхозвлән сирѳмѳи обрацѳнѳштѳи маныныт. Сэдѳндон озимовой шурны ләктѳшѳи лѳлтѳмәш вѳрѳ пыток кѳрѳдәлмѳлә.

Ти гишән кок мѳропрайтѳм ѳлѳмәшѳи пыртән шокташ обрацѳнѳштѳи кѳлѳсѳмѳи. Иктѳжѳи — озимовой шурным цилә вѳрѳ шошым ширән пиштәш, вѳсѳѳѳи — озимовой шурнылан подкормкым ѳштәш. Ти подкормкыжым ма ыләш? Озимовой шурнан нырвләм — волык дә кәк намозым, әдәм намозым әл ми-нѳѳерал пышкыдәмдѳшѳи вѳттон йарән, тѳи вѳдѳм нырышкы лыкташ дә шә-вәш. Тѳнгә ѳштѳимәш шурны ләктѳшѳи когон лѳлтә; тидѳм опытвлә анжыктә-нѳт.

Шошым ѳдѳмәш йажон әртәрәлтѳшѳи, пәшә лошты колхозныквлә культур-ны кәнѳштѳи манын, культурный пәшәм мондаш ак кәл, анѳәш — тѳдѳм кым-дан шәрѳмлә.

Кәнѳм лошты газетвләм, йажо шайыштмашеләм, очѳрквләм, анѳѳцок айырән нәлѳн, йукын лытмашым организуйымла. Каждый колхозышты, каждый бри-гадышты стѳәнә газет кѳрѳлттѳок ләкшәшлык. Стѳәнә газетвләштѳи ѳдѳмәш пәшә әртәрәлтѳм, соцсорѳвнованѳм әртәрәлтѳм, ударныквләм анжыктым-ла, лодыр дон рвачвлә лывшымла.

Колхозный самодѳйәтѳәнѳй кружоквлән пәшәштѳи нырыш ваштымла. Кармонѳат ѳшкә йажожым анжыктыжы. Ик шамактон маншаш гѳнѳ — пәшә ашѳыжы, пәшә куштылгыжы, колхознык ашындарән ровотайыжы, дә культур-ны кәнѳжѳи.

В. Ошкан.

У ШКОЛ.

Соланажы кѳкшѳи нѳрәш
Тѳивѳ шѳнзѳн цымырын.
Тәлым тѳишкѳи мардѳж кѳрәш,
Шойгә мырән мырыжым.
Сола тәлым ѳштәш кижѳи,
Ош ыжгажым цат чий.
Пичѳи сага лым цѳлт пижәш,
Лым пуалтѳм лин миә.
Ўштѳи мәнмәм ак цәктәрѳи,
Ўшѳи мәжѳи сѳнгәнә.
Сола вуйәш, кашкы вѳрәш
У школым мә стройәнә.
Пѳрәнѳәвлә, тирѳм тонѳц,
Йылымбѳцѳн толытат.
Ош лым вѳлән охыр йонгәш
Ик арашкы погынат.
Лѳсѳм халык шывштым сѳмѳнѳ
Плотныквләжѳи тиштәкән,
Хәдѳрвләштѳи пиш пѳсѳмдән,
Пәшәм пѳсѳн кычылтыт.
Тавар цутка, пила шойга—
Музык ләктәш, йѳр шәрлә.

Мардѳж сѳмѳнѳ сола лоәш
Тагышакән пѳсләнә..
Пѳрәнѳә сары, цәрә лкәш. —
Каштыражы вилѳн кәә.
Пыжар шѳрпѳм нѳжѳил миә,
Кыйыр выжгә кыйырга..
Пѳрәнѳәвләм вара чаңат,
Нѳгѳиц вѳлкѳи кузыккат.
Тѳивѳ дужгә аңам пилат,
Ош шѳрәшѳи выжгыккат.
Дѳсәтнѳкшѳи шонгы Пѳтр
Висән каштәш лоштышты:
Кѳн манѳары кубомѳтр
Локгыц, пилән шоктымы..
У, кого школ стройалты,
Ош ләвәшән шѳнзәлтә.
Сола вуйышты мардѳж шишка,
Дә тѳдѳ мәнмәм ак цәрѳи.
Школ кѳргѳжѳи — соты, ирә,
Окнѳа — кого, йонгата.
Тѳѳгәвләжѳи лыдаш-сирәш
У школышты йаратат.

Сусун, йажон Ылымаш

(очэрк)

1931 и. Шошым. Йыт мытыкэмаш, кэчбй кужэмаш. Ныр мычкы, сола лодон карэмвлаштбй шошым вбйт йога. Карэм лодон йогш вбйтшбй руганьок ылэш. Пиш когон шужгэн йога. Сирбйм урыкта, лаксавлэм капайа, бшлэнжбй пыраш тамахань вэрбйм кбччэлэш.

Шол вуйвлаштбй шим караквлэ йуклэнат, вбйсэдбйлыбт. Ышкэ пбйжаш вбйлнбжбй ши вуйан шбйнгбйртбйш мбйндбйр вэргбйц кандымы мырывлэжбйм шишкэлтэн, мыралтэн колта. Изи луды оравивлэят шошым толмылан бвбйртэнбйтат, полкын-полкын вбйсэдбйлыбт, токо шылэн лэксбй сирэмэн мблэндбй нэркэвлаштбй качкышым кбччэлбйт.

Изи бйрвэзбйвлэят агбйр тбйрбйштбй ылыт, вэкслэ прохотла мадыт. Тьянгыра йукштыдон тбйргыжыт саслат, ваштылыт...

Тэвэ тэхэнь жэпбйн Апшак-Пэлэл солэаш колхоз бйльанбйш. Школэш лишбй скотышты 22 хозайствбй колхозыш сирбйктэвбй. Колхоз лимашэш бшкэ бйльмаштбй пбйтбймбйштбйм цаклэн, класс тышманвлэ—кулаквлэ колхоз ваштарэш альэксавлэм тбйнгальэвбй. Колхозым пыдырташ, шэлэтэш крэдальэвбй.

Кыды-тидбй марывлэжбй нинбйн альэксбйштбйлан бйньанэвбй, колхоз бштбймбкбй иргодэшбйжок колхозбйц лэктбйш тбйнгальэвбй.

Иктбй миэ: „Мбйнь колхозбйц лэктэм... Вэтэм пиш вырса...“ манэш.

Вэсбй толэш: „Мбйньбйн лбймэм ыдыралда... Мбйньат колхозбйц лэктэм. Тидбй у дбэла... Анбят шужэнат колымла лиэш...“—манэш. Тэвэ эчэ, бдбйрэмаш толэш, сбйньэвбйтшбй тбйргэ йога: „Антбйхривлэ!.. Малаьн мбйньбйн марэмбйм комбозышкыда сирэндэ“?..—манын, колхоз организатырвлэм вырса, шудалэш. Тэнэ 5 хозайствы колхозбйц лэктэвбй.

Колхоз организатырвлэ Смородин дон Жуков дэ молы сознатбйльнбйвлэрэк ылшы колхознбйквлэ цилэ силаштым пиштэн колхоз пыдыртыдымаш вэрц, класс тышманвлэ ваштарэш крэдальэвбй.

Кулаквлэлэн колхозым шэлэтэн шуаш вольам бш пуэп. „Сигнал“ лбймэн, колхоз сэдок кушкы, пбйгбидэмбй.

Лимбйжбй андак колхозын нбймахань машинэ трапажат укэ ылын.

Шошым икбйаш удэш вэрэмэ шон шагальат, колхознбйквлэлэн шагавуйдонок кыралаш вэрэштбй. Вара шбйжбй вэкбйла вэлэ 14 плугым дэ кбйлтэ шимбй машинэм нальэвбй.

Вэс шошым толын шагальы. Пбйтариш ин колхозбйц лэксбйвлэ, колхозбйц лэксбйштбй гишан ойхырэнбйт, марывлэжбй вэтбйштбйм вырсэнбйт: „Тэ вэрцтэок вэт тэнэ крэдэл бйлы. Поптан алталымыжылан бйньанэндэят тишкэвэк йактэ шоктэдэ вэт,“ маныныт. Вэс шошым лачок 7 хозайствы эчэ угыц колхозыш пырэвбй. Каждбй инв колхоз кушкы.

Эртбйш 1935 ин, „Сигнал“ колхозын углаок кушмашыжы ли. 8 имнбйдон шимэн молотилкбйм, 13 рэдэн сэйалкым, тбйрэтмбй машинэм нальэвбй. Шарык Фэрмбйм организуявбй. Кого йиш (плбэманой) тэгэм, ушкбжбйм вбйэвбй. „О, бйндэжбй гбйнь, лачок лачок улангына“—сусу пардон колхознбйквлэ манын колтат...

Тэнэ ёндэ „Сигнал“ колхозлан вѳц и шоэш. Ти вѳц и лошты колхозын кушмашыжы кайынок кайэш. Кѳзѳйт „Сигнал“ колхозышты 35 хозѳйствы ылыт. Колхозыш пырыдымыжы солаштыжат 7 хозѳйствы вѳлѳ ксдын.

Колхоз ѳштѳмѳй годым колхозныквлѳн нѳмахань машинѳштѳт укѳ ылын гѳнь, колхозын кѳзѳйтшѳй цилѳ кѳрѳл машинѳвлѳжѳй улы: кок кѳлтѳ шимѳй машинѳ, кок тѳрѳтмѳй машинѳ, ѳдѳмѳй, пуалтымы машинѳвлѳжѳт улы. Пожарный дружинѳй, 20 имньим шалгыктымы имньи двор, О.Т.Ф. витѳ киндѳй оптымы 4 склад, кѳлтѳ шимѳй сарай, 19 имньи, 1 когойиш ѳшкѳж, тѳгѳ, 31 шарык дѳ патавлѳжѳй ылыт.

Колхозын киндѳй шачышат каждый инок кушкын мийѳ. Шукы колхозныквлѳжѳйнок, кохозышкы пырымѳшкѳштѳй идѳлык качкын лѳктѳш киндѳштѳй ак ситѳй ылын. Кѳзѳйт ик колхозныкат „киндѳм ак ситѳй“—ак ман. Цилѳнок киндѳй улы. Шѳдѳнгѳй авартлавлѳм ѳштѳн качкыт. Уты киндѳштѳйм копѳрацилѳн выжалѳнѳйт, ѳшлѳнѳштѳй кѳрѳл ѳдѳрвлѳм нѳлѳнѳйт. Цилѳ сѳмѳнѳнок колхозныквлѳн ѳлѳймѳштѳй куштылгѳмѳн. Шукы колхозныкшок кѳзѳйт: „лѳчок ѳлѳймѳшнѳ йѳжѳмѳн“—манѳйт. Тѳвѳ тѳхѳнѳ кушмашдон, анзылтымашвлѳдон „Сигнал“ колхоз 5 йѳш йѳубильѳйжѳйм вѳш лиѳш.

Колхозышты машинѳдон пѳшѳлѳн, пѳшѳ пишок куштылгын ѳштѳлтѳш. „Сигнал“ колхоз цилѳ пѳшѳмок машинѳдон ѳштѳнѳт, цилѳ пѳшѳм пѳсѳн, кѳйтѳ жѳпѳшток ѳштѳн, ѳчѳ, йѳл колхозвлѳнѳт пѳлшѳн. „Пѳлѳдѳш“ дон „Кр. стрелок“ колхозвлѳлѳн шѳдѳнгѳйм тѳрѳт пуѳн.

Тѳнѳ „Сигнал“ колхоз 4.600 кг киндѳйм тѳудодѳнѳш пѳйылѳн. Йѳжѳн пѳшѳ ѳштѳшѳй колхозныквлѳ шукы киндѳйм, турим дѳ молы кавштавичѳй хѳдѳрѳйм плуچѳйѳнѳйт.

Кѳзѳйтшѳй жѳпѳш колхозын пѳлѳ ударныквлѳжѳт ылыт. Нѳнѳй цилѳлѳн йѳжѳ примѳрѳйм анчыктат, стахановски мѳтоддон пѳшѳм ѳштѳт. Камѳнѳв Порфильѳйм, примѳрѳш нѳлшѳш: тидѳй ѳшкѳтшок 222 кѳчѳйм ѳштѳн. Колхозышты машиновѳд ылын. Тѳрѳтмѳй годымат, кѳлтѳ шимѳй годымат пѳшѳ нормым со утыдон тѳмѳн. Ик кѳнѳкѳт машинѳм пѳдыртыдѳ. „Мѳнѳй колхозышты пѳшѳлѳш пиш йѳратѳм“—тидѳй манѳш.

Молотов Иван шѳнгырак гѳнѳѳт 203 кѳчѳйм ѳштѳн. Тидѳт колхоз пѳшѳ вѳрѳц пиш тыргыжлана.

Суворова Натѳльи, 63 иѳш ылѳш гѳнѳѳт, сѳмѳрѳйк ѳдѳрѳмѳшвлѳм ѳртѳн. Соок пѳшѳ нормым утыдон тѳмѳн. Ёшкѳтшок 17 пѳшѳ кѳчѳшѳйм 10 кѳчѳштѳй ыржѳм тѳрѳдѳн, 9 кѳчѳш икиѳш кѳлтѳм пидѳн, 6 кѳчѳшѳйм кѳнѳѳм кѳрѳн.

Жукова Клавдийѳт колхоз пѳшѳм пыт ѳштѳн, ик пѳшѳгѳцѳт коттѳ. Тѳнѳ шѳмѳн ылшывлѳ молат ылыт.

Шукы сѳмѳйвлѳок тѳнѳ шукы киндѳйм плуچѳйѳнѳйт. Пѳтрѳйѳввлѳн сѳмѳйѳ 444 пѳшѳ кѳчѳйм ѳштѳнѳйт. Киндѳмок 111 пудым плучѳйѳнѳйт. Нинѳй лѳчок зажиточный ылыт, йѳжѳн ѳлѳт. Ёшкал вольыкыштат, шарыкат, саснавлѳштѳт нинѳн ылыт. Ёшкѳжѳй Пѳтрѳйѳв 53 иѳш ылѳш. Тидѳй пѳрвиш ѳлѳймѳшѳйжѳйдон кѳзѳйтшѳй ѳлѳймѳшѳйм тѳрѳштѳрѳн мийѳт „колхозышты пѳшѳлѳн лѳчокок улангмыла. Колхоз ѳлѳймѳш лѳчок сусу, вѳсѳлѳ ѳлѳймѳш ылѳш“ манѳш.

Фѳдороввлѳн сѳмѳйѳ пѳрви соок худан ѳлѳн. Кѳзѳйт колхозышты улан лин.

Скворѳцов Лѳѳксѳ пѳрви батрак ылын. Кѳйтѳн, кѳчѳн каштын. Колхозышкы пырымѳкыжы у пѳртѳмѳт шѳндѳн. „Кѳзѳйт пѳрвиш ѳлѳймѳшѳт вѳрѳ?“—вѳлѳ манѳн колта.

Суворова папийѳт тѳшты ѳлѳймѳшѳйм ѳпкѳлѳ. „Колхоз корны вѳлѳ укѳм пѳйтѳрѳ“—манѳш.

„Сигнал“ колхозышты лѳчок цилѳнок улангыт. Кѳзѳйт ышкалтыдымы хозѳйства иктѳт укѳ.

Колхозныквлѳ лошты тымѳнѳшѳй ѳдѳмвлѳѳт кушкыт, культурат сѳдок шѳрлѳ. Пѳрви второкласный школышты тымѳнѳшѳйвлѳ кок ѳдѳм вѳлѳ ылыныт. Кыдытидѳйжѳй Пѳзѳйкныр школыш каштыкалѳнѳйт. Кѳзѳйт сола тѳнгѳлтѳш школышты вѳлѳ агыл, Н.С.Ш.-ты, кого шковлѳштѳт тымѳнѳшѳйвлѳ пѳлѳн ылыт. Н.С.Ш.-

ты—8 эдем тымәнһйт, педтӕэхникумышты—1, пединститутышты—1, дӕ мол вӕрӕт тымәнһйт.

„Сигнал“ колхозышты кадырвлӕт сӕдск кушкыт. Учительльӕш—3 эдем тымәнһ лӕктӕнһйт, тӕхникӕш—1, культработнӕкӕш—1, колхоз биргадырӕш—1 дӕ молывлӕшӕт.

Каждый хозӕйстваок газетвлӕм сылат. Пӕрт кӕргӕштӕм ирӕн урдат, ӕшкӕ-ӕт культурны ӕлӕт. Пӕрвиш ганьы цӕркӕш кӕшӕт моло воксӕок укӕ. „Мӕ йымыгӕц паснаок ӕлӕн кӕрдӕнӕ“ маньн колтат. Цӕрлӕнӕмӕшӕт колхознӕквлӕ лошты укӕ.

Кӕзӕйт „Сигнал“ колхоз ик гагӕц 20 ц. киндӕ нӕлмӕ вӕрц пыт крӕдӕлӕш, Удышӕшык вырлыкым цилӕ трийӕрдон итӕрӕйӕн шӕндӕн. 29 ц. шӕдӕнӕм. 20 ц. шӕльӕм, 15,5 винӕр—шожым ӕдӕш йӕмдӕлӕн. 80 тон намозым, 1,1 т. торфым, 10 ц. ломыжым, кӕк намозым нырыш лыктын.

Сталински сола хозӕйствы устав сӕмӕнӕ пӕшӕм видӕн, колхознӕквлӕн ӕлӕмӕшӕштӕ соок йӕжоӕмӕш. Пӕрви нӕзӕрӕн, пӕцкӕмӕштӕ, лӕврӕн ӕлӕмӕш тӕм омынӕш вӕлӕ ужыт, мондат, улан, вӕсӕлӕ, йӕжо ӕлӕмӕшӕштӕ ӕлӕг.

Кӕнӕм вӕрӕмӕм колхозышты культурны ӕртӕрӕт.

РОТНЯ

Кым кйдэжэн, 9 картинан пыйэсби

МАДШЫВЛА:

Пэрэжогин **Онтып**,—кавштавичы мастар—хрэсэнь.
Глафиря,—вэтыжы.
Оксуња,—Глафирын пйтэриш марыдон бштэмби бидыржы.
Маври папа,—вольык торговойын вэтыжы, Глафирын аважы.
Тыхын,—Глафирын брдбжбштыш ротняжы.
Таньиля,—Онтыпын шольажы, колхоз вуйлалтышы.
Зыбин,—партоллэктыв сэкрэтэр.
Пэтрович,—колхоз бригадир, красный партизан.
Васли,—комсомольэц, колхоз коньух.
Тэкуси,—Васлин аважы, колхозныцы.
Ик комсомольэц.
Вэс комсомольэц.
Милиционер.

П Ы Т А Р И Ш К Ы Д Э Ж

Пйтэриш картын

Онтыпын кудывичыжы. Шалахай моңырбшты йлйшвлэ, вургымлашты пөрт. Кудывичыш ик окня. Окня турэ кудывичышты төнйл. Кудывичыш пөрт анзыл лэктэш, сэнбйкыш пырымы амаса кайэш. Онтып пичым төрлэ. Тыхын төнйлбшты шбнзэ, шүжшй, лывйрэн тыгыр-йалашан.

Онтып. Вольыкэтэт ылы манат?

Тыхын. Изиш ылы. Имныэм ылы, ышкалэм, саснаигывлээм.

Онтып. Ньушты цилэ йылэн кэш?

Тыхын. Ик цашбшток цилэ пйтыш, лымжэт бш кот. Вадэш амалаш среднэак вазым, ирок цэра йалын киэн кодым. Цилэ пурылыкэм пбрэзби нылал колтымлаок пйтэн кэш (*нэр тавакшым шывшэш*). Ик тавак пичэм вэлэ йалаш кбшанэшэм киэн коды. (*Пөртанзыкы Глафиря лэктын шагалэш. Кидбштыжы вэнбйк дэ пжэргй тыгыр-йалаш*).

Глафиря. Момоца олтымэм годым шотлышым—манбар и бндэ вэт, Тыхын кугуза, уштэна?

Тыхын. Бндэ иктэ коклы и шоэш сэй. Ты вэрэмэн эчэ мбнь тбнбшн атыт дон йармынкэш моло каштына ылы.

Глафиря. Момоцаш кэ, йажоракын пэрэн тол. Лэкмйкэт вара ти ош тыгыр-йалашым чиэт.

Тыхын (*тыгыр-йалашым нэлэш*). Тау вэлэ, шыжарэм. Йылэн кэшым йал вэлрй брбктэт, шонгы тьотьям сусуэмдбшшц.

Глафиря. Йаллэн агыл вэт—роднбалан палшэм.

Тыхын. Эх, шыжарэм! Солашты мбнбшн родняэмжы шуку—хыть пүям

пү ылы. Эксыйк лия колтышат—цилә сватвләгә—шүмбөлвләгә тупынь сәрнәл шагальэвви. Кьыцыйым циләнәт тьрбынь анжат.

Онтып. Тьнньым кытэ тыл йылатән, зорайән, тиштәкәнжы мьнмән цилә со-лана тылтәок йыла.

Тыхын. Ай-ай! Ма тәхәнью?

Онтып. Колхоз үштөмьжла циләм цьитьртә.

Тыхын Мьнньәт эртән кәмәм годьм анжалыым: пәрвиш волостной прамяа вәрбьштө—„Рассвөт“ колхоз. Тиштө артөэл кого, цаткыды маньтыш.

Онтып. Кыцө тьләнәт алтаыдөок кәлэсьмлә? Тьүрмәят кого, цаткыды дә, циләнок ак йаратөп бьшкәлә. (*Пиньдөйн*) Мьннь курьмәм мыч бьшкә кавштавичөм анжән куштөнәм. Ма, бьндө йәлөйн кавштавичөм анчышаш ма? Тә лучи мьнньын кидәм роалда мьнньын хозәйстваэмжым идә тькәл.

Тыхын. Тьннь такөш тыргыжанөтөш. Вәтөт мьләнәм попыш: тьнньын шольәөт колхоз вуйлаалтышы маньы, тьнньжы турнаөштәт...

Онтып. Шүмбөлкәэм? Төвө анжалай! Анжал! Төвө тиштәкән тьотьямын пичок, ылы, кьыбьтшө тьдө кышты? Бьндө тьдөйн дон колхоз кавштавичөм пичәт. Таньилә, туан шольәэм пичөм пьжөн нәлөйн! Гьдөйлән колхоз парньыквләм пәрөгәш кәрәл лият, бьшкә кудывичө тьцшө пичөм шывштөн нәнгөн. Ну йара, цилә нәнгөжөш, йараш! Йамынок цилә йамжыш! (*Таваржым мьләндө вьк шуа*). Тьфу! Ровотайәнәт ам кәрт! (*Пьсөйн пөртөш пьрән кә*).

Тыхын. Кыцө вөт марөт йасылана ..

Глафирә. Ороды шарыкла тьшкө-тишкө сәрнөлтөш. Тагачы колхозым вьрса, иргодым хвалә. Әлөмә, момоцаөдөм анжыктәм.

Тыхын. Кәнә, шыжарәм (*Глафирә паитөк кә*). Тьннь тидөйлән колөсок: шанькалән кашташ дьөла укө. Мам вара, шольәжы колхоз вуйлаалтышы. Колхозышты тә Христосын поньжыты гань бляш тьннәлөдә.

Глафирә. Әтьямәт мьләнәм со ти гишәнок попа.

Тыхын. Мьннь тьләнәт, шыжарәм, родня шотдон бьшкә гишәнәм попәм... (*Попән попән кудывичө шайыкыла кәйт. Онтып пөрткөц мьннөш ләктөш. Шьдөйн каймыла кудывичө покшалны тамам тумайән шалла. Вара эчө ровотайаш тьннәлөш. Олюцөгөц Оксунья пьрән шагалөш. Пьжөртө пинжөкөм чизн, йалыштыжы пакилькә, кидөштөжө кьиртньи кольмы*).

Оксунья. Таньилә бьзәм эчө толтө? (*йукат укө*) Ма, әтьи, бьнөтәт попы ма? Әтьи! Малан шөдөшкәнәт?

Онтып. Мьннь тьләнәт махань әтьят ылам вара?! Шачмәм годшөнәт тьннь мьнньын бьдөирәм ытәләт, кьыбьтшө гьннь попашат укө. Көок, бьшкөмөдөйн бригадөттөсн попөк! Махань колхозньицы кьчәлт ләктөйн!

Оксунья. Мьннь эчө колхозыш пьрыдөләм.

Онтып. Ә тьннь пьры! Пьры, әтьядөмь! Мьнньбьцөмәт, әвәт кьцәт йаттөок пьры! Пүә пүәш мөгөцнә йаттөок каштынагыш, — тиштәкәнәт мөгөцнә ит йат.

Оксунья. Таньилә бьзәм палшаш йадат, мьннь каштын толыым. (*Пөртөш пьра*).

Онтып (*паитөкиө*). Таньилә бьзәт бьшкөмжын „Рассвөт“ колхозөшбьжы оредыш кән. Тьдө амалымыжы годьмат, кьцө гьнньәт мәнмәм колхозыш пьр-таш, тумайән киә сәй. (*Олюцөштө шишкым йукым колөшөт*). Төвө эчө вөсө, Таньилә постолок ородыш көшө. Ти акшак эчө тиш толөш вөт. Йәл бьлөмәш вөрд шытырланьмашым эдөмвлә бьшкә вькьшкө нәлөйнөт! (*Олюцөгөц акшаклән Зьбин толөш*).

Зьбин. Кавштавичө бьмлө масгарлан почот. Таньилә эчө алагөц толтө?

Онтып. Укө эчө...

Зьбин. Мәнмән Таньиләнә корны покшаланок ләкөм көрдөш. Рөкә вьлөнө и тәрвәнә ганьок. (*Тамам тумайән шишка*).

Онтып. Шишкалтэт, Зыбин тэнг?

Зыбин. Шишкалтэм, Онтып Иваныч. (*Шынзэшт трупкажым опташ тынгалэш*). Привичкы тэхэньи: кэрэк кынамат иктә мам тумайаш тынгаләмәт со шишкэм.

Онтып. Пәрви кыжгы кышананвлән вэлә тумайымаш ылын, кызытшы гынь цилән тумайаш тынгалыныт. Каждыйок циләлән хо́за. Тэвэ ти тумайымашешәток кошкән пйтәт, Зыбин тэнг. Мадонна, ородывладон, ылаш алаштышы гәнәток агыл вәт. Алашты эдәмвлә—тиштәкәнжы—тәгәвлә.

Зыбин. Ышкымадым тынь эчә ородыла кайыкташ тынгаләт. Тынь докәт пыт толкыдон попаш толыт, тыньжы ородыланәт.

Тытыш. Онтып пашажым ыштә. Зыбин трупкажым шывшеш. Глафирә кудывичы шайыц корзинәи шудым намалын лэвичыш пыра.

Онтып. Ну? Толкыдонко попы.

Зыбин. Тынь „Рассвәт“ колхозыш пыраш зайавльәнным сираш сөрәт ылыш.

Онтып. Эчә изиш вычалам.

Зыбин. Малан?

Онтып. Кыцә тыләнәт алталыдоок кэләсымблә? Öрдбштырак лиятәт, сулык чыдырак лиеш.

Зыбин. Тыштым ит тышты.

Онтып. Йара ынзә! (*таваржым пиштә. Изли лимык кэләсә*). Лүдыш вәт, Зыбин тэнг.

Зыбин. Пәл солажок колхозышты, тыләнәтшы со лүдыш?

Онтып. Тыхалай. Тынь нымат ит шаны. Мынь ужам вәт: тә пиш кого пашәм тәрвәтәндә, ну толыкы ыгылы—лүдыштырак вәт. Мынь тыләнәт шүмәм вашток кэләсәм: мыләнәм ышкә тыгырәм ышкә монгырышкәм лишнырак. Мыләнәм изи лижы дә, ышкымамын, йалжын кого ыләш дә—йалынок лижы. (*изиш лимык*). Кызыт вот тыньым анчәмәт тумайәм: эдәмын пичымангыжәт, кудычыжәт укә, ышкәжы моч кыц кән пашәм ыштә, ма тыдылән йалгыц шука кәләш ма? Алаштәт шынзән тырхән ат кәрт ма?

Зыбин. Укә, ам тырхы, Онтып Иваныч. Шүмәм солаш шывшеш. Мынь тишәкән дзвәтнадцатый годын йылыш карәмәш пәл йаләм тайән кодзәнәм.

Онтып. Кылынам...

Зыбин. Ну, кыцә вара зайавльәнны гишәнәтшы?

Онтып. Тамам маншаш, пәлән ам кәрт... Лачокшымок попышаш гынь, ыдырамаш дон сорәдәлмәм ак шо. Колхоз вәк сәрнәм гынь, вара тиды мыным качкәш.

Глафирә (*лэвичыгыц ләкпәш*). Вот кыцә алтала! (*Зыбинлән*). Тынь тыдым ит колышт, алтала тиды. Ышкә вуйнаматшым мынь выкәм кышкә. Мынь тыдылән со попәм вәт: „Рассвәт“ колхозыш пырәнә, „Рассвәт“ колхозыш пырәнә, манам. Тидыжы ваштарешләнә.

Онтып. Ма-а-а? Кынам вара попәнәт?

Глафирә. Соок попәм. (*Зыбинлән*). Вәтжымы так и ак колышт вәт. Аньәт тынь тыдым сәрән кәрдәт.

Зыбин. Колат, Онтып Иваныч? Тыньын вәтет торговойын ыдыржы гыньәт, тыньгыцәт төр шамангак ыләш.

Онтып. Мынь тыдындон таманбар гәнәк...

Глафирә (*лозитәрән*). Ышкә самыньдым мынь выкәмлә ит йөры. (*Портанзыкы вәдырадон ләктын шагалшы Оксуньалан*). Оксунья, правльәнны йактә кән толай. Танылә ызәт гыц йат, аньәт момоцам пырынәжы. Авәм моцам олтән ман.

Оксунья. Толын гыцә?

Зыбин. Танылә толын?

Глафиря. Сельсовет анзылны имньижы шалга, бшкэжы прэдседатыйль дон правльэньыш мырыктэвй.

Оксунья. Йара, кэлэсэм (кэя).

Зыбин. Мбньят кэйэм. Кбзбйтэш цэвэр, Онтый Иваныч! Тбнгэ гбнь рэшбмй?

Онтый (*йбйрэлтэн*). Акшак ылат гбньят, тыргыж ылат. „Рэшбмй!“ Аньят мбнь йыт омымат ам амалы—вуйэм каштарэн тумайэн киэм...

Зыбин. Вуйэтбм ит каштары. Тбньбн вуйэт колхозышты кэрал лиэш. Тбнь мәнмән кавштавичб мастарна лият. Глафиря Григорыйевна, кбзбйтэш цэвэр! (кэя).

Онтый (*Глафирбйлән*). Ма линят вара? Йбйлмэттонжы мам понгы пушыц?

Глафиря. „Рассвэт“ колхозыш зайавльэньбм сирб.

Онтый. Тбньбм рашталтэнбт вэкат?

Глафиря. Сирб манам. Тау вэлэ пуры эдэмлән эчэ ынгылдарэн пуэвб. Мам анжэт? Зыбин тэвэ тбйләнэт вэрбм пуаш сбрбш.

Онтый. Согонбм колат гбньят, лапашкэт ит вычы.

Глафиря. Турна ушкүж! Пыртымышты годым сирбкташ кэлэш, вара эчэ акат пыртэп лиэш. Тэвэ мбньбн атьамбм нэлшаш: сусун сирбктэн пырынэжб дэ, ак пыртэп.

Онтый. Мбйләнэм тбньбн атьят закон агыл. Тбньбн атьят курымжы мыч йал пүжвбйттон блэн, дэ имньивлэм торгэйэн, мбньжбн тэвэ алтацавлэмжб кышты ылыт.

(*Кавштавичбйбц Маври папа шүлэштбйлбн кыргыж толэш. Лүдбн шбнзбн. Тамам пбжгэн попынэжб дэ кынтым йуквлэ вэлэ лэктбйт. Китшбй-дон тыргыжланэн анжыктылэш.*)

Маври папа. А-а-а... (*Глафиря токы кыргыж миэн оншбжбй вуйжым пиштй, вара мочкбй кэмблй, мбйлндбй вбйк вазэш. Поныжшыбйц ши сававлэ, цэркбйштбйш шоргбньбн хрэстбй лэктбйн вилбн вазыт*). А-а-а... бдбй-рэм... бдбй-бй-рэм!

Глафиря. Ма вара линят, авиэм?

Маври папа (*Вилшбй адырвлэжбм пога*). Ой, ит саслы, эх, ит саслы!.. Свэтытьбйлвлэ, угодныквлэ!

Онтый. Махань эксбйк лин колтыш вара?

Маври папа. Мәмнәм... рас... раскулачывийат.. Эх, свэтытьбйлвлэ! раскулачывийат!..

Глафиря. Күм раскулачывийат?

Маври папа. Мәмнәм, шонгэм дон когыньнам... Кбзбйт Сэмон Сэмоныч вэршбл кыргыж тольят, мәнмәм раскулачыгайаш сбрят, манэш.

Онтый. Такэшбм понгэш сэй.

Маври папа. Вэршблжб? Божавак ббнбндйрй: бшкэ пбйлбшбжбйдон советбштбй колын. (*Онтый анзылан сукалт вазэш*). Онтыйпэм! Лач ик вигэм! Шонгэм мбньбм токэт колтыш. Таньилэлән ик шамакым кэлэсэй. Кэрэк мадэ, йымы гань лижб, ротня бэрц шагалжы, манай.

Онтый. Тбдбй тэ вэрцтэ ак шагал! Бшкэок попа, „тамдәм раскулачывийаш кэлэш“,—манэш.

Маври папа. Ох, свэтытьбйлвлэ! Бндэ кыш вара мэ пырэн кэнэ? Шачыктым бдбйрэм, адырэмвлэм тайаш палшай.

Глафиря (*йбйрвайш анжал адырлэм кидбшкбжбй кэлэш*). Ит ойхыры, ави, тайэм.

Маври папа. Талашым пардон кидэшэм ма попазыш, тбдбм нэлбн кандышым. Пурлыкнам описывзйаш ирок толыт маньы вэршбл попыш. Мам гбньят эчэ тиш намал кандал кэлнэжб.

Глафиря. Мадонна ак йам, намал кандок.

Онтый. Анжалал, Таньилэ ужэш лиэш.

Глафирә (*әдйрвләм Онтъиплән пуа*). Кәок, ләвичыштбѣ лар лѣвәкбѣ тайән кодок.

Онтъип. Иктә ма худа бѣнжбѣ ләк.

Глафирә. Кә, манам. (*Онтъип кудывичбѣ гыц сарай лѣвәкбѣлә пыра. Олыцдгбѣц Оксунья кыргыж пыра.*)

Оксунья (*сусун*). Тиш толыт! (*Миври папам ужәшәйт*). Тѣнжбѣ малан тиш толынат? Таньилә бѣзәм эчә тѣнбѣм капка торцок сәрән колта.

Маври папа. Тәнгә... тәнгә... Тѣнъ пандым нәл дә папатым кудывичбѣгбѣц пандыдон поктыл колты.

Глафирә (*Оксуньялан*). Кәок, сымоварым шѣндок. (*Оксунья пѣртбѣи пыра*).

Глафирә (*әвәжбѣлән*). Сулыкыш пырымәш кәок лучи, әви.

Маври папа (*Оксунья паштәк*). Ужамат, нѣмат ак колыштыш? Бѣшләнәт, орлыкым ужаш бѣштән шагалтәнәт.

Глафирә. Тәвә Таньилә цѣцаш толәш.

Маври папа. Лачокок тѣдбѣндон вәш лиәш бѣнжбѣ ли лучи.

Глафирә. Әви, кәок, тәвә толыт.

Маври папа. Кавштавичбѣ гач кәйәм. Бѣрбѣмәлгбѣмбѣкбѣ иктә мам эчә нама-лышт кандәм. Йымы ганьли, Тайай ылнәжбѣ. (*Кудывичбѣ шайыкыла кәй. Та-ньилә дон Зыбин толыт.*)

Зыбин (*төнйәләш шѣнзәш*). Тѣнъ йѣләрәк тол, мѣнъ тиштәкән вычалам.

Таньилә. Шѣнзбѣдәл... Мѣнъ цѣцәш... (*Өртнѣрбѣм кычән ләвичышкбѣлә кәй*).

Глафирә (*анзыкы пыра*). Кадай мѣнъ нәнгәйәм. Момоцашкыжы кәйәт?

Таньилә. Вәрәмә укә... собраньы лиәш, (*пѣртбѣш пыра*).

Глафирә *өртнѣрбѣм намал өрдбѣш кәй. Зыбин тамам тумайән шиш-калта.*

Оксунья (*окнья вашт*). Зыбин тәнг, Таньилә бѣзәмлән тури качкаш шүдәй!

Зыбин (*Таньиләлән пѣртбѣшкбѣ сѣйбѣрә*). Таньилә! Тѣнъ качкылдал, эчә поспәйәнә. Марывлә погынат вәлә эчә.

Онтъип (*кудывичбѣ шайыц толәш*). Погынымашыжы ма гишән вара лиәш?

Зыбин. Пуә гишән. Онтъин Иваныч, мәмнәм поздравльайән кәрдат. Таньилә кым двигатѣлбѣм нәлбѣн.

Онтъип (*бѣнбәнбѣдбѣмлә*). Ой ой! Нәлбѣнок кәрдын?

Зыбин. Накладнойжы кидбѣштбѣжок. Анцыкыжым кавштаәшнә бѣшкә киттон-на вѣдбѣм кѣшкәш ана тѣнгәл. Әнбѣргбѣц вѣт бѣшкә валвләмыч йогаш тѣнгәләш.

Онтъип. Ох, мам бѣштбѣнәштбѣ. Йара, йара, бѣштбѣдә. (*бѣшкә пәшәжбѣм тѣнәләш. Тытыш.*)

Зыбин. Тәнә кавштам имәшбѣ торц кым пай шуку шѣндәнә.

Онтъип. Кәрәк вѣц пай шуку шѣндбѣдә. Тиштәкән мѣнъбѣн дѣләәм укә. (*Тытыш*).

Зыбин. Шѣжбѣм шинковальный заводым ходыш колтәнә.

Онтъип (*тыргыжланән*). Мѣләнәмжбѣ гѣнъ мардәж шайыцын!

Зыбин. „Рассвѣт“ колхозышкына халык цәрән кәртбѣмбѣ шыңгалтәш.

Онтъип. Ну и кәрәк! (*йук укә*).

Зыбин. Ти пашкудәт колхозышты? (*Онтъип ак попы*). Ти пашкудәтәт кол-хозышты?

Онтъип (*пәшәжбѣм шуа*). Тьфу, сытона! Вот нижбѣн шѣнзбѣн вәт! Нѣшкбѣ пилала пилә дә пилә!

Таньилә (*пѣртанзык ләктәшәйт Зыбинлән*). Тѣнъ тидбѣм эчә үпгбѣцшбѣ рай-ыш ыывшат?

Зыбин. Малын үпгбѣц? Тидбѣ тагачы бѣшкәок зайавльәнбѣм сирә.

Онтъип. Шамакәтлән самынь ит ли. Әнбәт ам сирбѣ лиәш.

Глафирә (*ләвичыгбѣц ләктәшәйт*). Сирбѣ маныт тѣләнәт, сирбѣ!

Онтып. ТЫләнэтшөй дьэла?! Мам Ыштәш мөнь Ышкәок пәләлм. Мам вара сирьшәш? Төньгыцэт паснаок шукәрдоқ сирьмөй (*көйшәнбөцшөй пумагажым лыктәш*). Тәвә, тЫлзөй ләш кЫшәнЫштәм кандыштам. Ну, шүмбәлкә, Ындә, рок вәшток, кычы, (*калпакшым шуэн шәләшәт хрәстә*). Кого, ймы, пурь цәштон благәсловайок!

Зыбин. Таньилә, төнь тидөйм кавштавичөй мастарәш кымышы бригадәш шагалток.

Таньилә. Изиш мөндән колтыдәлам! Кымышы бригадышты коньух нымаланат ак йарь.

Зыбин. Йарал әдәмөйм кычәлөинә. (*Кавштавичөй гөц пөрт тоқы Тыхын толәш. Йақшаргән вәл шөинзөйн, момоуам пырән толәш, цәра йалын каныла лөвәлнөжөй ыжажы дә мижгәмжөй*).

Глафирә. Тәвә әчә тәләндә шайәәштәок йарал әдәм толын шагалы. (*Таньилә дән Зыбин Тыхыным аңчат*).

Кәрәм.

Вәс картын

Пөйтәрлиш картынөштөй аңчыктым вәрок. Йыт. Төлзөй соты. Кудывичөштөй пөртанзыл турә Онтып шалга. Мөньәмөйм талашән капайа. Сәнбөкөштөй вәдбәрә валән ваумы йук шакта. Онтып лүдөйн төргәштән көнбөләш. йбөләрәк мөньәмжөйм корзинкөйдон ләвәдәшәт, пөртанзыл ташкалтышәш шөинзәш. Тавакым пижөктә.

Пөртанзык Тыхын ләктөйн шагаләш. Төдөйн ик кидөштөжөй көпцөк, вәсөштөжөй сарта. Сарта тылдон көпцөкөштөш клопвләм йылата.

Тыхын. Әх, йамшашлыквлә! Ох, кәлтөмәшвлә кыцәлә кыдалыштыт. (*Онтып вөйк миән шырәлтәш*). Оспыды Христьә, кү вара тиштөй? Хоза? Төньәт ат амалы кыцә?

Онтып. (*йори өмәштәш*). Түгөй ләктәш ләктөмәт, тавак шывшәш шөвзөйм. Төньөйм клопвлә пырыт витөй?

Тыхын. Итәт попы лучи! Цилә монгырәм цожгыштарән шөндөвөй, тырхәшат ак ли. Мөнь лучи кудывичөшток араваәш вазам (*анжылтәш*) кыш вара кән колтән?

Онтып. Кү?

Тыхын. Йрок арава тиштөй шалга ыльыш.

Онтып (*ләлөйн шөйләтән*). Шалга ыльы... Остаткам шалгән. Имньигә, аравагә кудывичөй дән прошайән кәвөй.

Тыхын. Төнгә гөнь пыт колхозныкок линәт гыцә? Йым палша гөнь, әвәт иквәрәшк ровотайәш төнгәлөинә. Мөләнәмәт коньушнөш вәрәм пуаш сөрөвөй.

Онтып. Тәгә гөнь төнь мөньөйн имньиәм йажоракын аяжы.

Тыхын. Имньигөцәт айырлаш куштылгоқ агыл ыльы вәт?

Онтып. Кудывичөйгөц сөинзә вөйттон лыктын колтышым. Пурь лиок, төштәкән төдөйм пәрәгөй.

Тыхын. Кыцә анжыдә вара? Төнь имньи гишәнәт ит ойыхыры: цилә сөинзәвләәмдөн анжәш төнгәләм. Мөнь цилә вольыкым пәрәгәм, йаратәм. Нөинөй вәт ймы пуйырымыдон линөйт (*көпцөкөштөжөй клопым ужәш*). Әчә иктөй кыдаләш, әзбөрән! Укә кыдал ат ыты! Тәпиәдөйм мөнь тылдон паньжәл шуәм (*пөртөштөй тылым чөктәт*).

Онтып. Кү вара төштөй әчә амалән ак кәрт?

Тыхын. Даньил Иваныч пүә йәктә кән анжынөжөй. И тәрвәнөймөйм выча. Плотьинәм цаткөдөмдән ак шоктәп манын лүдәш. Ах, кәвәршәш! Тәвә әчә клоп!

Онтьип. Пүә пүәш тумайән лыктыныт. Сойток полдой вьд йоктарән кәә лиэш. Кого кавштавичьвләм войән шьндәнә, вьтшьбь укә лиэш.

Тьихын (*Онтьип сага шьнзэш*). Кәләсәй, малан шоңгы марәтьм арәстуйән-ньбт? Марывлә попат: пүәм шәләтәш йышкырән каштын маньт. Ньәушты тьб гишәнок? Иктә ма пәрвишьбь вәрцц моло сәй?

Онтьип. Кыцә тьләнәт алталыдәок кәләсьбшәш? Тиштәкән пәрвишьбь вәрццәт, кьбьбтшьбь вәрццәт дә эчә ик и анзыкыла вәрццәт. (*Пөрт анзык Таньилә ләк-тьбн шагаләш*).

Таньилә. Тәвә кыштакән тә шьнзәлтәдә! Мьбнь пөртьштьбь анжәм — иктәт укә.

Тьихын. Иктьбьбь трупка пыхкаш, вәсьбьбь нәр тавак шывшаш ләктьбн шьн-зьбннә.

Онтьип. Глафирә әвәжьбь токы кәш. Тьштәкән самынь лин колтән. Атьәжьбь арәстуйәнбт.

Таньилә (*ольиццйбьц толшы Оксуньялан*). Пүә тонәт кыцә вара?

Оксунья. Вьд ұлнбш балкы йактә шон. И йьблә тәрвәнә, маньт. — Вычат.

Таньилә. Йьтвашт оролаш халык ситә?

Оксунья. Вьсльбь әдәм ровотайаш ләкшәшлык ылыныт, ньлльбь әдәмәт укә.

Таньилә. Онтьип, йьдымшы смәнбш кәйәт?

Оксунья. Таньилә бьзә, мьбнь кәйәм.

Таньилә Амалаш кәок. (*Ваштарәш попаш цц. ымашэш*) кәок, кәок, манам амалок (*Оксунья вуйым вуйстык цикән пөртьбш пыра*).

Таньилә (*Онтьиплән*). Ну? Ма вара ньмат ат попы?

Онтьип. Тиштьбь попәнжәт ат мышты. Колхозышкы эчә йажоракын сирьбк-тәнәт шоктыдәләм, мньжьбь йьт ровоташ поктаат.

Таньилә. Вольыкым вәлә поктаат, тьньжьбь бшкәок ыңылышашлык ылат.

Онтьип (*кьбньбләш*). Ыңгыләм. Иргодым кәчьбь гьт тәммәшкәм ровотайәм, кьбьбт амалаш кәләш (*пөртьбш пыра*).

Тьихын. Ха—ха—ха! Поспәйдьбьбь, ьжаргы колхозньыкәт. Тьдбьбь тошты вәлдькшьбь, кьбшцьбькшьтшьбш пын нәрьбкөк (*кьбньбләш*). Ужамат, мьбләнәм, шо-нълан, кәш вәрәштәш.

Таньилә. Кәйәт гәннь кәнә, изиш палшалталат.

Тьихын (*сарта тылжым йөртәйт, Таньилә паштәк кәә. Кьбшцьбькшьбьм пөртанзылан кода*). Мьбнь вәт төр шаман ылам, ам отказы. Мьбнь вәт, шәр-гәкән тән, кәрәк кынамат кәш охота ылам.

Таньилә дон Тьихын кәәт. *Пөртанзыл амаса пачылтәшәт, Онтьип вуйжым лыктәш.*

Онтьип (*ольән пөртанзылым валаат, ольиццйшкьбьлә анчылтәш*). Тау вәлә, кого йьмы! Когыньыштымат поктыл колтышыцц. (*Эчә мьньәмжьбьм тыргыж-ланән капайаш тьбнәләш. Кудьвичьбь шайыцынла ольән, шьлшьбьлә Глафи-рә дон Маври папа толыт. Глафирә кьртньбь дон сьрөймьбь изи шьндьбькьбьм намаләш. Маври папан кидьштьбьбь хәдьбьрвлә оптыман савыц вьдьбьлкә*).

Глафирә (*ольән*). Ньнбь кәвьбь?

Онтьип. Кәвьбь.

Глафирә. Изиш шьнә вәрәшт. Мә толын шона вәлә, тәжьбь пөртанзылны шьнзәдә. Әви, ситә иг мәгьбьрә ылнәжьбь. (*Онтьиплән*) Мьньәмәтшьбьм капайы-шыцц?

Онтьип. Капайән пьбтәрәм ганьок.

Глафирә. Йонатаракын капайәмә. (*Шьндьбькшьбьм пачәш*) Әви! Мам вара мәнәлә шәлгәт? Савыц вьдьбьлкәәтшьбьм бьрдәмә, опташ кәләш вәт.

Маври. Шьүмәмәт тама лин колтыш. Ышәмәт пьбтшь. (*мәгьбьрә*) Йәләмәт вә-ршьтшьбьбь шалгән ак кәрт. Кидәмәт ак тәрвәнбь. Цәвәр, ош сәндәлькәт мьбләнәм йажола ак чуч. (*Мышкындыжьдон крозән*). Тәмдәм, худа шаньшывләм, хьдьбьртшьбш рашкалтән колтыжы! Хальәр комуньиствлә, колән пьбтшьтшьбь ылнәжьбь! Пурь әдәмвләлән латнан ьләш ирьбькьбьм ада пу!.. (*мәгьбьрә*).

Онтьип. Мам такэшок урмыжат Мэгбэрэн нымат ат Ыштбї.

Глафиря. Тайаш кэлэш ыланэжбї, тбдбїжбї рунжым йоктарэн шалга.

Маври (*Ышкбїмжбїм кидбїш тбїжбї нэлэш*). Лачок бдбїрэм, лачок вингбї, лачок попэт, шачыктым бдбїрэм. Тайаш кэлэш. (*Савыц вбдбїлкбїжбїм талашэн шўтбї*) Тайыда! Тайэмбдбї, тьэтбївлбїэм! Онтьипэм, тайок! Аньбт йым палшагбїнь, вэрэмбї йактбї бннэн шомыкына—таум кэлэсэнбї, колэнбї гбїнь, цилбї тбїлбндбї кодэш. Шачшывланбїжбїт тбї вэлбї ылыда вэт.

Глафиря (*бдбїрвлбїм шыкын анжа*). Ави! Тиштбїкбн пурлыкбтшбї маньары.

Онтьип. Ольбэрбкбн, иктбїжбї колытат лвбш.

Глафиря (*бдбїрвлбїм шўндбїкбїш опта*) Онтьип, анжалай, стопкажы махань, кир лблбїцбн гань.

Маери. Цилбї ши бтбїдэр ылэш. Тидбїм Кордбї рбволуци жбпбїштбї пайарын вбтбїгбїц шбїлмбїштбї годым шывштэн нбнгбмбшэш кбчбн нблбн. Тбвб тидбїжбїм, бдбїрэм; йажоракын савыцдон пбїтбїрбл пиштбї.

Глафиря. Ма вара тиштбїжбї?

Маври. Кугижбї годшы шбртньбї окса.

Онтьип. Эх, тбвб дьблбэт кыштакбн. Кбрдбїндбї..

Маври. Кордбї курымжы мыч погбн.

Онтьип. Маньб... Погбн погбндбї, тьбїрмбм нблбн.

Маври. Малан, малан вбл бдбїмбм питбїрбн шбїндбвбї? Бдбїм пуштбї, шолышт моло каштбї, йбл тбїкблтбк пурын блбн. Пазар гбїц моло толбшбт, йым анзылан сартам чўктбн ыдылбш дб амалаш вазбш ылыб. Оспыдбї! Ма, кўлбн вара худам бштбн? Копбкбн-копбкбн погбн оптбн пайбн гбїнь, худажы кўлбн вара?

Глафиря. Ави, тиштбїкбнжбї ма вара?

Маври. Ти мбшбкбїштбї, бдбїрэм, лилбї полтиньбїкбнвлбї. Бтбїт полтиньбїкбн оксавлбїм погаш пиш йарата ылыб. Тишбкбн пиштбї. Цбрпбт йамдаржым ит пыдырты. Тиштбї цилбї гумага оксавлбїм питбїрбн шбїндбннбї.

Онтьип. Кадай бїлбїмбштбм хоть икбнбк анжалам йамдарым (*йамдарым анжылтбш*). Тбвб маньар оксавдбїм кылбн нблбн оптбнбїт.

Глафиря (*ольбэн*). Йбїлмбтбїм пырыл!

Маври. Онтьип вингбї! Бдбїрэм? Мбїнь тбїлбндбї бннбнбм вэт. Шонгывлбїм кравбн идбї шу.

Глафиря. Ма вара тбїнь, ави? Шўштбїнбї хрбстбїнбї улы сбї.

Маври. Свбтбїтбїблвбї! Хрбстбї дон савала гишбнбт чуч-чуч мондбн шбїм колты. Кышты ылыт нбнбї, бдбїрэм? Цилбї иквбрбш оптышаш.

Глафиря. Кандбм, кандбм, ит лўт: тбїлдбнбїм ана нбл (*лбвичбїш кбї*).

Онтьип. Цбркбїштбї шолыштында гыцб?

Маври. Мам?

Онтьип. Хрбстбїжбїм?

Маври. Попэт вэт! Ма вара, мб шолы ылына гыцб? Маньар и Кордбї цбркбї старостышты службн. Ньуштбї хрбстбїмбт ровотайбн нблбн кбртб? «Шолыштында?» Соиток хрбстбї ббзбожньыквлблбн кидбїш поназа ылыб.

Тыр йыдын мбїндбїрнбї тыргыж йук шакта: «Бї! Кбїньбїлдбї! Лбктбї! И тбїрвбнбн! Цилбн пўб токы погыныда! Б-б-б!» *Саслым йук со лишбїлбмбш, когобмбш. Сола мыч йуквлбї вэлб. Онтьип, Глафиря, Маври папа талашэн шўндбїкбїштбїм Мўнбмбїш талашалын цикбтбт колыштыт.*

Онтьип (*капка тоны*). Зыбин пўб тоц кыдал толын. Тбвб имньы вбїлбцшбї тбїргбштбїш... Окньам шибш... Сулык лбкмбш йбїмдбїжбїм мўдбмбдбї!

Пбрткбїц поныжилтыш Оксуньб кыргыж лбктбш. Оксуньб лбкмбї годым Глафиря дон Маври папа лбвичбїшкбїлбї кыргыжыт.

Оксуньб. Бтбї! Тбїштбїкбн мам вара саслат?

Онтьип. И тбїрвбнбн. Пўбм урыктбн вбкбт.

Оксуньб (*сэньбїкбїштбї понар дон пакылкбїм нблбшбт, ўлбїк кыргыж вала.*)

Тыньжы мам вара ыдыркалыл шалгэт? Кольмым нэлбін, Ышкэжы вэрйштыжок шалга. Ыйлэрәк кыргыжына! (*Понаржым чүйктә*).

Онтып (*шәкләнән кидыштыш кольмыжым анжа*). Мбінь вэт, ужатыш, кән ам кәрт: вэрәмәэм укә.

Оксунья. Вэрәмәэт укә?

Зыбин (*өлүцә мыч кыргыжын кәә, сасла*). Онтып Иваныч? Бәдә! Пашку-дывләэдбим кбнбйлтбл.

Онтып. Ма вара лин колтән?

Зыбин. Цилә свайвләм и тәрвәтән. Тәвә-тәвә пұам урыктән колта.

Оксунья. Зыбин тән, мбінь цәцәш цаг шийш тбнгәләм.

Зыбин Звоньы! (*вәс монырышыкыла кәә*).

Оксунья. Пұа токи кыргыж, әтти!

Онтып Кәок, кәок... мбінь варарак миәм.

Оксунья. Ма-а? Варарак?.. Кольмәдбим пу! Колты! (*кольмыжым шывшыын нәләшәйт*). Тожы эчә әтәәш лбмдәт (*кыргыж кәә*).

Онтып (*өрбін*). Малан вара тидб мбінь вбкәм.

Глафирә (*Онтыптым кудывичыш шывшыш*). Әлмә, пәшәәдбшым пбтәрәмә. Мыльы!

Маври. Онтыпәм, иктәт укә ылымы годым иктә мадон мүдәмә.

Онтып. Ышмадам пбзбйрәлдок! Тәгбцтә паснаок пәләм. (*аңам нәләшәйт мбнәмбим мбдә*). Йәл кравән оптәнбт, вәсб нбнбн вәрц тайы.

Глафирә (*шбдбн*). Эчә погаш тбнгәльбц?

Маври. Йымы гбц хот лүт, Онтып! Күм вара мә кравәннә?

Цаг йук шакта. Сола мыч саслым йук шукәмәш.

Онтып (*аңажым шу*). Ну, эчә тәмдәм!

Маври. Онтыпәм! Йымы гань ли, мүдәмә!

Онтып. Ышкәок мүдәдә! (*пакырак кәәт, эчә мбнәш сәрнә*). Вбләцшб олымым шәрәлтәш идә монды (*кәә*).

Кәрәм

Кымшы картын

Колхозыштыш сктный двор. Коньушныы амаса сага вәрстак шалга. Вәрстакышты Тыхын ровотайа. Имньи пукишым кормушкым бштә, бш кәжб ольән мыралта. Глафиры толәш. Кидбштбжб ышкал шывшылмы вәдбрә.

Тыхын (*тарваш логбц мәшәкбим лыктәшәйт, Глафирәлән шбльббим оптән пу*). Бндә кә вәлә!

Глафирә. Тагачы ирок имньи колән маныштыш. Кыды коньушнбшштб?

Тыхын. Тәвә, вәсбштб, ударнбк Васлибштб.

Глафирә. Мбнб лүдбнәт колтышым—тбнбн машанышым.

Тыхын. Мам попәт, йымок пәрәгбжб! Мбнбн коньушнбшштәм цилә имнбвлә здороваок ылыт (*палны тбгбжм ужәш*). Кәок, шыжарәм, Ышкә корнәттонок кәок! (*Эчә мырым-мырән пәшәжбим тбнәләш. Глафирә кәә. Васи толәш. Кидбштбжб кбришб вурган шәнббк*).

Васли. Тонәт шәнббк вургым бштәш лиәш?

Тыхын. Лиәш, Васи, лиәш. Нәр тавакым шывшмәт ак шо? Кыцә вара имнбшштб—бш кбнбйл?

Васли (*ойхын*). Кыцә кбнбйләш? Бндә воксәок сәрнәлт вазын, укшән кән.

Тыхын. Вот махавь әксбк вәт! Кыцә вара тбнб пәрәгән кәртәләт?

Васли. Со вәсәләок ылы, дә кыцә трүкбшток йөрблт кәш. Эчә тәгәчб вәдәш тбнб кормушкым нәлбн мишбдәт, у кормушкыгбц салән толмы шудым качкы.

Тыхын. Анжалашат шым цаклы. Мбнь машанэм, шужыктэнэт ылын.

Васли (*обижайялт*). Шужыктэнэм? Мбньбн коньушнбьштэм цилә имньивлә молынгбц поратка ылыт... (*Таньилә дон Зыбин талашэн толыт. Зыбин со кахыра*).

Таньилә. Күн коньушнбьшты имньи колэн? (*Тыхынлан*) Тбньбнбьштб?

Тыхын. Мбньбнбьштб агыл, Даньил Иванч. Йымок пәрэгбжы. Васлин тбвэ анжымаш укэ ылмыдон тэгэ лин колтэн.

Таньилә (*Васли йн*). Кыцэ?

Васли. Ньмат тумайэнэт ам мышты. Тэгэчб йажоок ылы. Тагачы йүктәш нәгэшбм, молы сэмбньок йажон көш, вара трүк—йөрблт вазы, йалжым чымэдәльбят—колыш.

Таньилә. Ма вара тэхэнь?

Тыхын. Мбнь шанымаштэм йажон анжыдымы, шужыктэн шалгыктымы гишән тэгэ лин.

Зыбин. Эх, Васли! Тбньбцэт тидбм вычидэлам ылы. Комсомольэц эчэ ылат, ударнбк лбмбм... (*уталгән кахыра*).

Васли. Зыбин тән! Ма, мбнь имньивләм худан анжэм гыцэ? Мбнь кәрэк кынамат, йыдэт кэчэтәт... (*Тупынь сәрнән шагалын вуйжым сәкә, мәгәраш вэлә*).

Таньилә. Обижайялтәш вәр укэ. Кышты имньиэтшб! Айда анжыкты. (*Васли, Таньилә, Зыбин кәйт*)

Тыхын (*паштәкөйтб*). Кән анжала, дә кән анжалда (*пәшәжбм тбнәләш, мырым мыралта*).

Онтып (*кыргыз толэш*). Күн имньи колэн? Тыхын! Көк имньи, маныт. Мбньбн агыл вәл? (*отвэт получайдэок коньушнбькыш кыргызаш тәрвәнә*).

Тыхын (*кыча*), Тыхалай... Такэш кыргызат.

Онтып. Мбньбн имньи? Тыхын, кәлэсб, мбньбн?

Тыхын. Эх, Онтып Иванныч! Ах шәргәкән колхознбк! Такэш бшкбмэдбм тыргыжтарэт: имньи тбньбн агыл.

Онтып (*сусун*). Лачоко-ок?

Тыхын. Лачок, лачок. Тиштәкән тбньбн имньиэт укэ. Тиштб цилә артьәльнбй имньивлә.

Онтып. Шблок! (*Тыхыным капкабц шбкәлбн*) Эчэ цела ылат гбнь, каран! (*коньушнбьш кыргыз пыра*).

Тыхын (*кән вазэш*). Ох, рок вашток кәмә! Воксэок арәнәтбш!.. (*пыракым пачка*).

Онтып (*коньушнбьбц брән ләктәш*). Шалга.. Тыхын, мбньбн көкәм шалга. Ньмат литә...

Тыхын. Тоты. Мбнь тбдбм пәрэгэм, анжэм, тбньжб шонгы вбк мышкындыдон.

Онтып. Ит шбдәшкб, кугуза. Тыргыжланән колтәнәм. Имньиэм колэн машанышым.

Тыхын. Со эчэ тбдбм жәләйәт?

Онтып. Йәнгәм пиш йыла. Имньиэм сдайышымат, йәнгәм ләктбн вацмылаок чучы. Колышым тайымылаок чучэш. Йужнамжы йыдым түгб ләктәтәт, ләвичбш анжалат, имньи укәм ужатат, йәнгәм кбзбдон шыралмылаок чучэш.

Тыхын. Ужамат әдәмвләлән маханьы ойхым ужаш вәрәштәш. Ай-йай-йай!

Онтып. Ну, төрокшбм попышаш гбнь, чорток капайән пыртыдә, бшкэок вәрәштбнәм. Бшкә кидәмдонок имньиэм кычән кудывичбгбц колтышым вәт.

Тыхын. Тэхэньб ойхы лишәшбм пәлбмбк колхозышкыжат пыраш ак кәл ылын вәкәт.

Онтып. Мам вара попәт. Мбнь колхозышкы пәлбдэок пырыдәләм „Ак кәл ылын вәкәт!“. Тәвә мбньбн пашкудәмбн цилә пурлыкшат, хозәйствыжат ражын тәнәмәт ак бштб, тбнгә гбньәт кәнбж гач колхозышты чбдбгбнь кәндәкш шудбм ровотайән нәлбн. Вот тбләнәт „ак кәл ылын вәкәт!“.

Тыхын. Мбнь райзы мам попэм? Цилä лин кәрдәш.

Онтып (*йалашыжым анча*). О-о, кыңэ кышкәдәлт ләктын! Эх-эх-эх!

Тыхын. Пашкудәт кәндәкш шүдбм, тынь тбжэмбм ровотайән нәләт, вот вара ужатат, бльмәшәт төрләә.

Онтып. „Төрләнә“! Йәлын үшкүжәт пбрәзым бштә, шышәрән лиәш.

Тыхын. Эчә бш угоды.

Онтып. Ну, рок вашток кәмә! Уготнык! Мбнь вот йалашәмәт нбнбн пүәшбштә кышкәт шуәнәм. Бндә күгбц йатшаш? (*Зыбин, Таньилә, Васли мбнәш толыт*).

Таньилә. Тайаш ак кәл. Вәтәринар анжыжы.

Васли. Йара, Даньил Иваныч.

Зыбин (*Онтып дон сусун зторозайа*). Кавштавичбн лбмбм мастарлан ко-го... (*кахыраш тбнәләш*).

Таньилә (*Тыхынлән*). Тбньәт имньивләәдбм анжыкты.

Тыхын. Йара, анжыда йара. Мбньбн йажо порәдкб. Цилә имньиләнок кормушкывләм бштәнәм. Әлбмә, анжалыма. (*Таньилә дон Зыбин коньуш-ньыш пырат, Васли вәрстәкбштә ровотайа*).

Зыбин. Онтып Иваныч, тынь вбкәт жалывывлә ылыт: Марывләм пиш ир кбнбәлтәт, амалаш вәрәмәм ат пу, маныт.

Онтып. Йалахайвләгбц пасна молыжы цилән омыштым пбтәрәт, йалахай-вләжбм гбнь, мбнь ам колышт. Ровотайаш гбнь, ровотайаш!

Зыбин. Лачокым попәт, Онтып Иваныч. Тәгәчб мә производствәннй ссвәцәнбштә йалахайвлә ваштарәш шагалаш вырсым увәртәрбшнә. Малың шыц ми?

Онтып. Пәшәәм ылы. Тоныш бшкбмбн пәшәәмдон цилә варә шон ам кәрт.

Васли. Онтып кугуза! Тәгәчб Зыбин „Рассвәт“ колхозна гишән тәхәнә докладым бштбш, мбнь мырым колыштмылаок колыштым!

Онтып. Тбдбн әптән дьәла: жәрәм мыралта, кәштәгбцшб төргәштә, сө-тәмбкбжб тбдбн пәшә агыл.

Зыбин (*ваштыләш*). Онтып Иваныч, эчә тбләнәт иктә ма ак йары. Пар-ньык пәшәштә тбньбн бригадәт анзыц кәә, тбньжб нәрәтбм сәкәт. Иктә ма лин колтыдә вара? Кыңэ пәшәәтшб тбштәкән кәә?

Онтып. Тбләнәт алталыдәок, кыңэ кәләсбшәш вәл? Мбжәржб йажо дә шокшыжы әгбсбр.

Зыбин. Ма?

Онтып (*кышкәдәлиб йалашыжым анчыкта*). Анжал тидб ма?! Пүәштә мбнь тидбм кышкәдбнәм? Пүәштә. Мбләнәм вәсбм пушашлык ылыт? Пу-шашлык ылыт.

Зыбин. Мбнь тбләнәт ыңылдарышым вәт: кооператывбштә йалаш улы, Таньилә выписывайыжыш.

Онтып. Тидб бнжб выписывайы. Кооператывбштә цилә выргәм удар-ньыквләлән йәмдблбмб.

Зыбин. Тиштә шбнзбндәл... Мбнь тбдбндон попалтәм. (*коньушньыш кәә, бшкәжб со кахыра*).

Онтып (*Васлилән*). Пуры мары ыләш. Зрә вот бшкбмжбм ак пәрәгб. Шувышдон шүлбмблә шүлә.

Васли. Пүәштә простуйән. Тбнәм тидб йыт вашт кбдәл тәгбнь вбдбш-тб ровотайән.

Онтып. Цәрләнәш шуку кәләш ма? Көргәтбм тәгә кблмбктәтәт—йамат.

Васли. Маньә. Көргбм кооператывбгбц выписывайән ат кәрт.

Онтып. Ма?

Васли. Тәгә манам: иктбн бльмәшбжб пбтә—нымат ак попы. Вәсбн йа-

лашыжы кышкэдэлтэшт—сасла. (*Тытыш. Палны сотарымы йук шакта, со лишбилэмэи*).

Тьэкусьи йук. Сроком вэлэ пу, мьнь тьлэнэт вэрьм моам! Тьнь лапкаэш цагалынатат тьлэнэт цилэ бштэш лиэш мапанэт сай. Бьдьбьрэмэш шаквлэ! Ма вара, нивьн тэнэ лэктэшбш: күлэн гьнь лиэш, күлэн гьнь акли? Сэркова Бьдьрэлэн ботынкьм выжалэн, мьлэнэмжь ак выжалы.

Онтып. Тьньбьн авят войуйа вэкт?

Васли. Тьдбьлэ кайэш.

Тьэкусьи (*сценй шайылы сасла*). Сроком пудай, мьнь бшкьмэмьнм соикток нэлэм! Тэвэ мадон цудэбьктэ! Колат, Бьдьсэ ударньцы. Мьньжьн эргэм ударньк! (*Толэш*) Васли! Ударный кньшкэят кышты?

Васли. Тьлэнэт малан?

Тьэкусьи. Пу, мьнь тьдбьдон пьркэшбькьн нэржьм шэлэштэм. Сэркова Бьдьсэлэн лапкашты ботынкьм пуэнбт.

Васли. Пуэнбт гьнь ма?

Тьэкусьи. Тьдбьлэн пуэнбт, мьлэнэмжь ак пуэп.

Зьбин (*коньушньгьйу лэктэш Онтыпльн запискьм пуа*). Тэвэ тьлэнэт йалаш.

Тьэкусьи. Зьбин тэн! Малан вара тидь тэнэ, колхозньцылан отказат?

Васли. Пэшэш кэ, ави.

Тьэкусьи. Пэшэш ам кэ. Мьлэнэм пьтэри ботынкьм пушты. Зьбин тэн мьньбьн эргьм ударньк...

Васли. Ави!

Тьэкусьи. Бьдьсэлэн пуэнбт, мьлэнэмжь ак пуэп...

Васли. Тырлы, ави!

Тьэкусьи. Бьдьсэ цэрэ йалын каштэш, маньт, ма мьньжьн йажо гьцэ?

Васли. Ави, кэ тишэц!

Тьэкусьи. Ма тидь тэр лиэш кьцэ? Ровоташ мьнь цэрэ йалын каштам! Цилэ йалэм шушыртэн пьтэрэнэм...

Васли. Пыток алталэт! (*Авэжь токы кыргыж миэн покьшгьйцшбь ботынкьм шывшын нэлэйн йлэик шуэн шэлэш*) Тэвэ тьньбьн ботынкэят! Тэвэ ботынкэят!

Тьэкусьи (*өрьн*). Зьбин тэн! Мьньбьн агыл.. шыжарэмьн, — мьньбьн агыл..

Васли. Алталэт, тьньбьн! Ит кьцэбьлэнбь! Тонэт эчэ кравать лывэлнэт кок мыжыр улы (*йьлэ лэктэйн кэ*).

Онтып. Вот кьцэ лывшал пуш! Ньмам попаш!

Тьэкусьи. Бшкэ эргь!.. Ах, сасна игь!.. Токэм миэн анчай... Токына мий токо! (*Рьбинльн*). Мам шикэят? Шикьш! (*ботынкьжьм йалэшбь чий*). Сроком пудай, эчэ мьнь тьлэндэят вэрьм моам. Тьлэндэ управым моам (*когэшнэн кэ*).

Зьбин (*мыры сэмжьм шикэн пьтэряят Онтыпльн*). Мам тумайэн шьндэнэт?

Онтып (*трэж*). А? Мьнь? Мьнь ньмат укэ... Вэрэмэ тэхэньят, бьрвэзьвлэят тьхэньок ылыт. Мьньбьнэт Оксуньяэм тэвэ нэлэш: кок арньа шээш мьньдонэм ак попы (*пакыла кэ*). *Запискьжьм сэрэл анжаат, мьнэш Зьбинльн пуа*). Мьнэш нэлэ.

Зьбин. Малан? Тьнь тьдбьндон йалашым плучайэт.

Онтып. Мьлэнэм ак кэл.

Зьбин. Малан?

Онтып. Бшкьмэмьнок йара.

Зьбин. Малан?

Онтып. Ну, эчэ рок вашток! Мам вара пэлэнэм пьжьнэт? «Малан, малан!» Ам нэл-дэ шамак пьтбш. (*Коньушньгьйу Таньилэ дон Тьхьн лэктэйт*).

Тыхын. Мбнъбн цилә вәрә порәткә. Мбнъбн цилә имнъивләнәнок кормушкывләм бштән ситәрәш сөрәм.

Таньилә. Йара, йара! Тынъ йажо китмастар ылат. (*Зыбинлән*). Пиш йажо ровотнъык вәрәштбн, ударнъыкәш чучнәжы. (*Васли арышыла кыргыз толәш*)

Васли. Даньил Иванович. Эчә вәсб...

Таньилә. Ма?

Васли. Эчә колән...

Таньилә. Ма-а?

Васли. Эчә имнъи колән, эчә! (*Цилән Васли паитәк кыргызыт.*)

Тыхын. Эчәят әксбк-ойхы!

Кәрәм.

В Э С К Ы Д Э Ж

Нылымшы картын

Аңбәр сир. Шалахай монырышты пјә вблнбш пылдыр кайәш. Пјә шайыу сцәнб гач вбйт йогаш бшштбм вал кәй. Вал кого йәшбкбш вбйт распрәдбблитбблбш пыра. Вбйт вгл дон распрәдбблитббл йббжб вбд рәгулилуйән шалгышылан изи площадкы. Площадкышкыжы ташкалтыш куза.

Пјә тббрбштб комдыктым вә брә вблнб Сәмон Сәмоныч колым аңбәрән шбнзә. Вуйыштыжы шјкшб олым шләнә.

Цәрә йаләшбжб кого калошым чизн. Тоштб пинчәк лбвәшбб кужы толстовкы кайәш. Нәрмычаштыжы сбнзәлбк. Сбнзәлбк ваштбб кол качмым орола. Йужнамжы пәл лытргбшбб, логәргбц тброк әрәкәжбм подыләш. Йамдаржым погышкыжы тайа. Тбдб гбц өрдбштббрәк Васли тыгыржым кыдашынат шббргбжбм мышкәш.

Пјә шайыу йужнам йук шакта. Тбштәкән двигатбблбш шбндәт.

Васли. Бр-р-р!.. Ах, вбштб махань уштб! Сәмон Сәмоныч!.. Мбләнәм нбмат так и ат кәләсб? Сәмон Сәмоныч! (*Өрдбш*). Тагата гань йукымат ак лык! Сәмон Сәмоныч! Махань вара тбнъ вәтәринар ылат, имнъи цәрбмәт пәлән ат кәрт (*Өрдбш*). Вот попән кәртбдбм тагата! (*Аңбәрзләжб токы кыргыз мийәт*). Сәмон Сәмоныч, качкәшбш! Анжалай! Лаплаәтшб валән кән!

Сәмон Сәмоныч. А? Кышты? кыдыжы?

Васли. Ха-ха-ха!

Сэм. Сэм. Мам вара әптбртбл каштат? Вот пижын шбнзбн. Мбнъгбцәм караң!

Васли. Ма цәрдон имнъи колән вәтәринар тбшлбшәшлык.

Сэм. Сэм. Цәрбм мбнъ тброк пәләнәм: пәлбдбмб эпизотби.

Васли. Ти „пәлбдбмәшәт“ гбц толкыжы укә.

Сэм. Сэм. Ак йары гбнъ, бшкә диагнозым шбндб.

Васли. Ма? Мам шбндәш маньыц? (*Тумайалмыкыжы*). Согласнъи ылам! Шбндәм! Сәмон Сәмоныч, имнъивләм колымашкбц ытары, цәла лытббрбм шбндәм!

Сэм. Сэм. (*Тбргәштән кбнббләшәт аңбәр ваштырдонжы Васли вбк салкала*). Караңат гбн караң! Рун нәр!

Васли. Ма вара тбнъ? Малан? Сәмон Сәмоныч?

Сэм. Сэм. Мбнъ алкоголик ылам. Мбнъ пиәнныцә ылам! Тбнә гбнәт бшкбмәмбм мыскылыкташ вольам ам пу! (*Васли лишкб пыра*). Шонъым ит мыскылы!

Васли (*Тыгыржым роалта дә цәкнә*). Сәмон Сәмоныч, мбнъ ам мыскылы! Честное комсомольское! Сәмон Сәмоныч! (*Коктынат пјә шайык йамыт. Пјә гач Онтып толәш. Кидбштбжб колымы. Вуйжым кјш кбчәнәт*)

вѣт валвлѣм анжа. Вара распрѣдѣльтьѣль токы мидѣт, ольѣн ташкалтыш мыч куза, тѣштѣ анжылтѣш).

Онтьип (*тумайалын*). Ак лѣк. Нымат ак лѣк... (*Тошты вѣрѣшкѣжѣ Сэмон Сомоныч толѣш. Понышѣцшѣ йамдаржым лыктѣшѣт, тѣрок йѣш*).

Онтьип. (*Сэмон Сэмонычым анжа*). Подозрѣтьѣлнѣй трувагѣц анжѣт ма, Сэмон Сэмоныч?

Сэм. Сэм. (*йамдаржым йѣлѣрѣк тайаат, сѣнзѣлыкшым тѣрлѣ, вара кѣшкѣ анжа*). Кѣ тѣштѣкѣн? Онтьип Иваныч? Малан тѣш кузѣнѣт?

Онтьип. Вот тѣвѣш тумайѣн шалгѣм... Машинадон вѣт кѣшкѣмѣшнѣ нѣгыцѣѣт лин ак кѣрт манын шанѣм. Ужат, ѣнѣржѣ кѣлгѣ карѣмѣштѣ, валвлѣжѣм кышкы кѣшкѣ, лѣктѣнѣт. Колю вѣт кѣш кузѣн кѣрдѣш?

Сэм. Сэм. Тамдѣн тѣштѣкѣн водокачкы. Тѣвѣш двигатѣльѣм шѣндѣт.

Онтьип. Водокачкы! Алаштат тѣвѣ пазар вѣрѣштѣ водокачкы. Имнѣ йуктѣш вѣдѣрѣм сѣкѣтѣт, йогѣн тѣмѣшкѣжѣ ѣшкѣмѣдѣн шѣвѣльвѣдѣтѣт йогѣн пѣтѣ. (*Нѣрышкыла анжыктѣн*). Тѣхѣнѣ кого вѣрѣш таманѣар тѣжѣм вѣдѣрѣ кѣлѣш (*Сэмон Сэмоныч кол качым цаклаат ѣнѣр токыжы йѣлѣрѣк пѣрѣнѣ*). Кыцѣ шанѣт, Сэмон Сэмоныч, вѣт йогаш тѣнѣлѣш, ѣль агѣш?

Сэм. Сэм. Ит ѣптѣртѣ! Пѣрдѣш кол тѣрѣвѣнѣн толѣн.

Онтьип. Тѣнѣ отвѣтѣм вѣлѣ пу.

Васли (*ольѣн толѣш*). Бѣндѣ отвѣчѣйѣш укѣ. Бѣндѣ пакылажы кѣрѣк хѣдѣртѣштѣ хѣдѣртѣжѣ нѣмаханѣ толкымат ат уж. (*Пѣя гач савыц вѣдѣлѣкѣм кидѣшѣжѣ кычѣнѣт, Тѣзкусы толѣш. Онтьипѣм ужѣшѣт савыц вѣдѣлѣкѣжѣм запон лѣвѣкѣжѣ тайѣ*).

Онтьип (*ташкалтыш мыч вала*). Кыш кыргыжат? Кыш?

Тѣзкусы. Онтьип Иваныч, изишѣш токѣм колтай.

Онтьип. Кѣзѣт кѣвштавичѣгѣц кѣш ак ли. Тѣвѣ машинѣм провѣйѣн анжѣнѣ.

Тѣзкусы. Мѣнѣ ик выртышток. Тонѣм цѣвигѣвлѣм питѣрѣдѣок кодѣнѣм.

Онтьип. Кѣш ак ли. Вѣт кѣшкѣмѣ годым цилѣ бригады тиштѣ лижѣ манын Зыбин шѣдѣн кодыш.

Тѣзкусы. Мѣнѣ цѣвигѣвлѣм вѣлѣ анжалам...

Онтьип. Кѣлѣсѣмѣ: ак ли!

Тѣзкусы. Ма тѣнѣгѣнѣ цѣвигѣвлѣ колышты? Тѣнѣгѣнѣ вѣрѣшвлѣ намал пѣтѣрѣштѣ?

Васли. Тѣнѣ гѣнѣ цилѣ цѣвигѣвлѣн вуйыштым тагачок кѣрѣн опѣтѣ (*кыргыжѣш*).

Тѣзкусы. Тѣлѣц йѣлѣрѣк мѣнѣ тѣнѣнѣн вуйѣтѣм кѣрѣн шуѣм. Сасна игѣ!

Васли (*Пѣя вѣлѣц*). Цѣвигѣвлѣѣт тѣнѣнѣн цилѣ ѣлѣмѣшѣдѣм пѣжѣнѣт (*кѣѣ*).

Тѣзкусы (*пѣштѣкшѣ кроза*). Тырхалай, мѣнѣ тѣнѣ токѣтѣт шоам!

Сэм. Сэм (*ѣнѣржѣм лыктѣш*). Эчѣ киндѣм роалтѣн нѣнѣш, хальѣр!

Тѣзкусы. А?.. мам кѣлѣсѣшѣц?

Сэм. Сэм. Эчѣ киндѣм роалтѣн кѣш, манам.

Тѣзкусы. Ма вара тѣнѣ, йѣмок пѣрѣгѣжѣ. Йѣмыгѣц лѣт! Кыцѣ тѣнѣ попѣн кѣрдѣт? Онтьип Иваныч, тѣнѣ тидѣлѣн ит ѣнѣнѣ, такѣшѣм понѣш.

Сэм. Сэм. Кыцѣ такѣшѣм? Мѣнѣ йѣкшѣ амыл, ужам. Пиш йажон ужам.

Тѣзкусы. Эх, йѣмѣм! Мѣнѣ машанышым ак кай. (*Запон лѣвѣцшѣ савыц вѣдѣлѣкѣжѣм лыктѣш*.) Ну, маханѣ сѣнзѣн ѣлат, Сэмон Сэмоныч! (*Цилѣн ѣрѣн колтат*).

Онтьип (*савыц вѣдѣлѣкѣжѣм анжа*). Шолы вѣлнѣ калпак йѣла. Кышты опѣнѣт?

Сэм. Сэм. Тѣвѣ маханѣ колым кычылина! Йѣлтѣок, ѣшкѣок ѣнѣрѣшкѣ шыралт пѣжѣ.

Тѣзкусы. Пуры ѣдѣмвлѣ! Идѣ йамды! Тонна цѣвигѣвлѣм пукшѣшѣм нѣмат укѣ.

Онтьип. Кышты нэлбінат, манам?

Тъкусьи. Пэтровичын бригадыжы шадангым уда, эртэн кешемля ик кок ырым пиштальбим.

Онтьип. Йажо „ыр“, попашат укэ. Ку оптэн колтыш?

Тъкусьи. Тыштэкэн иктат укэ ылыт. Цилан тиш, машина анжаш кыргыжыныт.

Онтьип. Нбнбн тиш кыргыжыныт, тбнбжб шолышташ шыналтынат.

Тъкусьи. Махань вара шолыштомаш! Цбвигбвлам вэлэ пукшынем ылы.

Онтьип (*мбнэш пуа*). Тэвэ водокачкы тоны Пэтрович шалга, кэ мбнэш пу.

Тъкусьи. Тбдблән? Кыцэ вара мбнь пуэм? Мбнббн йблмэмжят пукшэ-малтэш.

Онтьип. Пэтрович! Тишкб толук! Толай тишкб, дбэла улы!

Тъкусьи. Эх, мбнббм идэ йамды ылнжб. Сулыкэм просты. Йымат проста.

Сэм. Сэм. (*Онтьип док толэш*). Ит пижэдбл. Токыжы колты дэ мычашы-жым вбдбшкб.

Онтьип. Тбнббн мычашвлэет шукердок вбдбштб ылыт, нбнб токы кэок. (*Сэмон Сэмоныч мбнэш вбрбшкбжб кэб. Пэтрович толэш*).

Пэтрович. Пуры лижб! Тиштэкэн махань дбэла вара?

Онтьип. Шу ли, пашкудэм. Тэвэ тиштб... Тъкусьи дон... истори лэктбн.

Пэтрович. Ну-ну, пачын пу!

Тъкусьи. Пуры эдэмвлэ!

Онтьип. Цбрнб! (*Пэтровичлән*) Пашкудэм, тбнббн бригадыштэт порэктэ укэ.

Пэтрович. Ну-ну, вара ма?

Онтьип. Ку тагачы тбнбдонэт шадангым уда? Пэлэштэш кэлэш. Пбпрцбм ныр покшалан кодэнбт, бшккэштб кыргыжыныт. Тидб махань порэктэ вара? (*Савыц вбдбллкажбм нэлэшят, Пэтровичлән пуа*). Тидбм кыцэ манмыла? Худа вэрэш ит пиштб, шолым сулыкыш ит пырты.

Пэтрович. Шолыштомаш ма?

Тъкусьи. Пуры эдэмвлэ!

Онтьип. Кэлэсбмб: дбрнб. (*Пэтровичлән*) Тэгэ тбнббн цилэ шадангэтбм намал пбтбрэт лиэш. Йара эчэ тэвэ... Тъкусьи ужын... шывшын нэлбн.

Пэтрович. Кбгбц шывшын нэлбн.

Онтьип. Апас солаштыш брвэзбвлэгбц. (*Тъкусьилән*) Кун брвэзбвлэ ыльэвб? Палэн шбц кэрт?

Тъкусьи. Укэ... шбм палб.

Онтьип. Пблбшбштбм кбршаш ылы.

Тъкусьи. Мбнь... мбнь кбрбм.

Онтьип (*раскыдын палдбртэн*). Анзыкыжым тэгэ бнжб ли.

Тъкусьи. Ынгылэм, Онтьип Иваныч, анзыкыжым ак ли. (*Двигатббл йук шакта*).

Пэтрович. Машизэм колтат. (*плотынэ токыла кэб*).

Онтьип (*Тъкусьилән*). Кэ, кавштавичбш кыргыж, тыштэкэн йамдблэлтбштб... Тырхалай (*олэн*) Бригадым ит лбвбртбл. Эчэ вэрэштят гбнь мбнь тбнббм.. Мбнь тбнь гбцэт йангэдбмат лыктам!

Тъкусьи. Цуратат агым!

Онтьип. Кэ, кыргыж! (*Тъкусьи кэб, двигатбыл йук шакта*).

Онтьип. Пэтрович, кэлэсбй тброк: вбт вал мыч кбш күзэн кэрдэш, алб ак кэрт?

Пэтрович. Йоктарыктэнэ гбнь, кэрэк кыш йога.

Онтьип. Мыштэн ана кэрт гбнь?

Пэтрович. Такэшбм попэт. Машина,—тидб научный адбр. Тыштэкэн цилэ шоттон бштбмб.

Онтьип. Лудам... Лудам мбнь. Самынь моло ана бштбгбнь йара. Итбй, тбнь ит ваштыл. Кавштавичбш анжалай токо, анжал. Тэвэ ик кавштавичбжбн

мычашыжымат ужаш ак ли. Вѣт кѣшкѣдѣ кодынѣнѣ?.. А? Тѣнѣ ынѣлы, Пѣтрович: кавшта вѣттѣ ѣлѣн ак кѣрт.. (Эчѣ машинѣ шум шакташ тѣнѣлѣш.
Йуквлѣ шактат. Пѣя вѣк Васи кыргыз куза).

Васли. Тынѣлѣт! Онтѣип ѣзѣ, двигатѣлѣм ходыш колтат! Цѣцаш тѣ.гѣлѣт!
Сэм. Сэм. Ит саслы! Кѣзѣтѣт цилѣ колым лѣдѣктѣн колтѣндѣ.

Васли Колѣшѣт шѣвѣл шѣндок, тѣвѣ кавшташ вѣдѣм кѣшкѣш тынѣлѣнѣ.
Пѣя гач *Зыбин, Таньилѣ дѣ икманѣр комсомольѣвлѣ толыт. Оксунѣаат улы. Кидѣштѣштѣ заступвлѣ дѣ торѣш таварвлѣ. Сѣмон Сѣмонѣч толшывлѣм ужѣшѣт, ѣнѣврлѣштѣм погѣн нѣлѣн турѣшѣжѣ тамам понын кѣѣ).*

Зыбин (Комсомольѣвлѣлѣн попомашыжым кашарта). Тѣвѣ тиштѣкѣнѣжѣ пиш проста: ти валвлѣ мыч распрѣдѣлѣтѣбѣлѣш, тишѣцшѣ рукавлѣ мыч—участкавлѣш. (Онтѣип токы мид). Ну, Онтѣип Иванѣч, ѣмдѣлѣлт. Бригадѣт вѣрѣштѣшжок?

Онтѣип. Бригадышты пѣшѣ ак шалгы, бригады цилѣ канававлѣ ѣбѣдѣ шагалтымы. Мѣ со вѣдѣм вычѣн шоктѣн ана кѣрт.

Зыбин. Со эчѣ ат ѣнѣнѣ?

Таньилѣ (площадкыш куза). Колтыда! Колты-ы-да-а. (Зыбинлѣн). Тѣвѣ вѣдѣ йогаш тѣнѣлѣшѣт, тѣдѣн нѣржѣм валыш цикѣнѣ, вара ѣнѣвѣнѣ.

(Ѣрвѣзѣвлѣ ваштылыт).

Оксунѣа. Ыдым амалымжы годымат вѣт гишѣн саслѣн киш.

Онтѣип. Тѣлѣндѣ со ваштылаш лижѣ. Мам вара тиштѣ шѣнзѣдѣ? Вѣдѣм вычѣнѣ гѣнѣ цигѣркѣм пѣтѣрѣн шѣнзѣш вѣрѣмѣ укѣ. Цилѣн ѣшкѣ вѣрѣштѣштѣ лишѣшлѣк ылыт.

I-ш комсомольѣц. Машинѣ шѣндѣш мѣ палшышна.

II-й комсомольѣц. Кѣзѣт вѣт йогымым вычѣнѣ. Вѣрѣшкѣнѣ выртышток кыргыз шона.

Зыбин (Таньилѣлѣн). Ма вара тѣштѣкѣнѣ? Эчѣят ак колтѣп ма?

Таньилѣ. Кѣ вара нѣнѣм пѣлѣ.. Вѣрѣмѣм шывшыт. (сѣнѣрѣ). Колты-ы-да-а! (Зыбин кѣхыра).

Пѣтрович. Со эчѣ кѣхырѣт?

Зыбин. Тѣвѣ тиштѣкѣнѣ со цѣгѣлтѣ дѣ цѣгѣлтѣ.

Оксунѣа. Амалаш вацмѣт годым ѣнѣжѣм пѣрѣѣктѣн ѣун вац.

I-ш комсомольѣц. Оксунѣа папѣжыгѣц мужѣдѣш тымѣнѣнѣн вѣкѣт?

II-й комсомольѣц. Аа-ѣй тѣдѣлѣн папѣжы дон тѣотѣжы пиш ѣжѣл ылыт сѣй!

Оксунѣа. Мѣлѣнѣм ѣжѣл? Ороды! (ѣрдѣш кѣѣ).

Зыбин. Такѣшѣм понѣдѣ, ѣрвѣзѣвлѣ. Тѣотѣ вѣрц ыныка отвѣѣѣшѣшлѣк агыл (Оксунѣа токы мид). Ит шѣдѣшкѣ, Оксунѣа.

Онтѣип. Кыцѣ вара, вѣт со укѣ?

Таньилѣ. Тырхалай, тѣвѣ Васи кыргызын толѣш.

Васли. Зыбин тѣнѣ, тѣнѣым шѣдѣвѣ. Машинѣ тамалан эчѣ ак роботѣйы. (Зыбин кѣѣ).

Таньилѣ Онтѣип, лстоквлѣ тоны шалгай.. (Зыбин паитѣк кѣѣ).

Онтѣип (ташкалтыш мыч куза). Манѣым вѣт: вѣд кѣш ак кузы. (Ѣрвѣзѣвлѣлѣн) Тѣлѣндѣжѣ эдѣмѣм ваштылаш лижы хи-хи-хи, дѣ ха ха-ха!

Пѣтрович. Ойхыраш ир эчѣ. Зыбингѣц нѣмаханѣ машинѣ ак ыты.

Оксунѣа. Тѣотѣ, пѣрви бѣлыѣвлѣ Зыбин дон когындѣм Ылышы карѣмѣш ѣлѣшѣнѣкок тайынѣштѣ ылын, маныт. Тидѣ лачо-ок?

Пѣтрович. Нѣнѣ мам ѣнѣштѣ ѣштѣнѣп ылын дѣ нѣнѣнѣ сѣмѣнѣ литѣ.

Оксунѣа. Маханѣ кого лѣдѣш!

Пѣтрович. Тѣ вѣрѣмѣн тиштѣкѣнѣ цилѣ мѣлѣндѣ вѣрдон кѣшкѣлтѣн.

Онтѣип. Вѣрдон кѣшкѣнѣт, вѣттѣн тѣвѣ кѣшкѣнѣ ана кѣрдт.

Пѣтрович. Такѣшок мѣнѣт.

Онтѣип (ташкалтыш мыч вала). Кавшта пѣтѣш. (Эчѣ машинѣ мѣрѣрѣш

тѣнӕлӕш. *Зыбин йук шакта: йӕмдӕйлӕлтӕ!*“ Онтѣип мѣнӕш площадкыш кыргыж куза. *Цилӕн вѣдбѣм вычат).*

Оксунья Вѣт! Тьотья! Вальшты вѣт! Тѣвӕ ага логыц йога!

I-ш комсом. Мѣнбѣн вуйышкӕм патькалты.

II-шы комсом. Мѣнбѣнбѣшкӕт.

Васли. Онтѣип кугуза, вѣт йога? (*Цилӕн пачӕлӕ-пачӕлӕ таикалтыш мыч кузаш шагалыт).*

Пѣтрович. Онтѣип Иваныч, Ит йасыландары, кӕлӕсӕмӕ.

Онтѣип. Тс-с-с, Йога... Йога!!! Йога!!! (*сусун*) Ну, ӕрвӕзбѣвлӕ, вѣт улы, кавштаӕшнӕ кѣшкӕнӕ! Цилӕн кавштавичбѣш! Кӕдӕ (*ӕрвӕзбѣвлӕ заступыштым нӕлбѣн кыргыжыт).*

Онтѣип. Пѣтрович, вычӕн шоктышна! Анжалай, кыцӕ мѣгбѣрбѣктӕ, йога! (*коктынат вѣт колтымым вѣктӕрӕт*) Сӕнъка-а, кычы-ы! (*Вӕс ставным лѣктӕлӕш*). Йогор прыймайы-ы! Тьӕкусы! Тьӕкусы, чорт! кыш вара тѣнбѣн вѣдӕтшѣ йога? Анжы тѣвӕ йбѣрӕн нӕркӕдбѣм мышкын лыктын. (*Пѣтровичлӕн*) Тѣнбѣ тишты анжалай, мѣнбѣ тѣш кыргыжам. (*Таикалтыш мыч валаат, кольмым нӕлӕш*). Эх, тӕхӕнбѣ машинӕжбѣм бѣшкӕ кавштавичбѣшкӕт ылнӕжбѣ!

Кӕрӕм.

Вѣзбѣмшѣ картын

Пѣтӕриш картынбѣштѣ анжыктым вӕрок. Кудывичыштѣ йӕшбѣквлӕ-ш кавшта азымым, помидор азымым шбѣндбѣмбѣ Шошым кӕчбѣ йажон бѣр-бѣктӕ.

Кӕрӕм пачмы годым пӕртанзыл турӕ Маври папа шалга. Тьыхын дон Глафирӕ пӕрт кутаныштыш агаш пьдам шит. *Ӑльицӕгбѣц цак йук шакта.*

Глафирӕ. Качкаш кӕӕш шит, пѣтӕрбѣ.

Тьыхын. Йӕмдбѣ (*кѣшӕнбѣштѣжбѣ кѣчӕлӕш*). Вот маханьы кӕлтбѣмӕш! Рок вашток валӕн кӕш тама?

Глафирӕ. Мам кѣчӕлӕт?

Тьыхын. Тавак пычӕм тагыш йамдӕнӕм.

Глафирӕ. Таварӕтшѣм моло тишӕц нӕнӕмӕ. Тѣвӕ марывлӕ пӕшӕгбѣц толаш тѣнӕлбѣт.

Тьыхын (*ӕдбѣржбѣм пога*). Такӕшӕшок тѣнбѣ лӕдӕтбѣш. (*Йбѣрӕлтӕн*) Пӕрт кутаныштыш агам тӕрлӕш ак ли манмы тӕхань дьӕкрӕт укӕ.

Глафирӕ (*Маври папалан*). Пӕртбѣш пыры, ӕви! (*Маври папа пӕртбѣш пы-ра. Глафирӕ пӕрта ызыл турӕшбѣ стӕлбѣм скатьӕрттон лӕвӕдӕш. Тьыхын амытым тӕрлӕш тѣнӕлӕш. Ӑльицӕгбѣц Онтѣип толӕш. Пӕшӕгбѣц толмыжым тӕрок пӕлбѣмлӕ. Шокушыжым кӕргӕлтӕн шбѣндӕн, китшѣ лӕвбѣргӕн, бѣшкӕжбѣ пѣжӕлт шбѣнзбѣн.*

Онтѣип (*Глафирӕлӕн*). Кавшта анзымӕш вѣдбѣм кѣшкбѣшбѣц?

Глафирӕ. Укӕ ӕчӕ.

Онтѣип. Тьфу! Вот тык хозавлӕ! Бѣшкӕ ат анжы гѣнбѣ, цилӕ хозӕйштыжат йамӕш. (*Вачкыгбѣц вѣдбѣм льӕйкбѣш йоктара*).

Глафирӕ. Мбѣлӕнӕм цилӕ вӕрӕ поспӕйӕш ак ли! Камакамат олты, колхоз вольык витӕшкӕт кӕ, ӕчӕ бѣшкбѣмбѣн ышкалжат ирбѣкбѣм ак пу.

Онтѣип. Ӕчӕ литӕ ма?

Глафирӕ. Ӑвӕм кѣзбѣт вӕлӕ анчыш. Тагачы агыл гѣнбѣ, иргодым лиӕш, манӕш.

Тьыхын. Тѣвӕ тѣлӕнӕт йбѣгбѣрбѣм бѣштӕ.

Онтѣип. Ну? Тидбѣжбѣ йажо линӕжбѣ. Ушкӕжӕш дӕ ышкалаш. Ышкалашыжым— ырылыкӕш кодӕнӕ, ушкӕжӕшбѣжбѣм—шбѣжым пӕйлан. Шогӕт бѣшкӕок анжаш, манат? Тѣдбѣ вӕт ти гишӕн сӕк кого мужан.

Глафирӕ. Онтѣип, мѣнбѣ ӕвӕмбѣм токына кандышым.

Онтѣип. Икӕчок шӕдбѣмлӕ ылы.

Глафиря. Мбнъят тэнгэ тумайалым: мам вара тбдблән бшкэтләнжб тбш-ткән ойхым ужын бләш. Мадонна блбжбш: йәлбн агыл вәт,— бшкбмйән.

Онтьип. Ма-а?

Глафиря. Мадонна блбжбш, манам.

Онтьип. Ма донна? Кыцә тэнгә? Пәтәри мбнъ гбцәм йадаш кәлэш ылын сәй?

Глафиря. Кыш вара тбдб пырән кәә? Атьәмжбм кычән колтәнәт. Томаә-шбжб йәслбм бштбнәштб.

Онтьип. Мадоннаат постойалый двор агыл. Тидб малан йара вара? Икәчб Тыхын толы, тагачы тидб...

Тыхын. Мбнъ тәләндә пурым бштән пуәм.

Глафиря. Авәмәт долгәш ак кот.

Онтьип. Ти гишән вбдәш шәнббктон сирбмб. Ротнягбц ик таум вәлә колат, польызыжы тбнәркок.

Глафиря. Тыхын бзә, пөрткбц төгблбм лыкай.

Тыхын. Йара, шыжарәм, цәцаш лыктам... (*пөртбш пыра*).

Глафиря (*Онтьиплән*). Тбнбн бнгбжә вблнәтшб вуйәтшб малан? Калпак чйәш вәлә ма?

Онтьип. Ит тбргәштбл, ит тбргәштбл! Тбнбн цилә ротнявләәт вәрд мбнъ бшкә кәпәм ам пыдырты.

Глафиря. Ит саслы, сроды: авәм пөртбшток шбнзә. Тбнъ мбнбм колышт. Цәшнә мәмнән кидбшкбнә бшкәок толәш.

Онтьип. Махань цәлнә?

Глафиря. Тиштәкән маньар пурылык тайымы, мондәнәт ма? Вуй йбәрәт йажоракын тумайалма Авәм тиштб бләш тбнгәләш гбнъ, цилә пурылакшы мәләннә кодәш. Кызбт авәм йбәр цилә шүмбәвләжб, вәсбвләжб курмыжвләләок сәрнблбт. Циләнок кбрын вәлнәштб. Тиштб, ма донна, бшкә сбнзә анзылнынаок бләш тбнгәләш гбнъ, ик копәкәт мәнмән киткбц ак ытлы. Тумайалма йә, Онтьип. Тиштәкән шуку тбжәм кият, мәмнәм вычат. Кыдыжылан тәхән клат омынәшбжәт ак кай.

Онтьип. Попашыжы гбнъ мәләнәәш үмок шбәрәт, качкашыжы вәлә укә.

Глафиря. Авәм цуц каштәш, оңжы йишнә. Тбдблән бләшбжәт шуку коттә. Тумайал.

Онтьип (*изши лимбк*). Тбдбндон Таньилә тблзәт блән ак кәрт вәт.

Глафиря. Ма вара тбләнәт Таньиләжб? Томашты тбнъ кого ылат, тбнбн вольа. Таньилә бшкбмнәм хозәйствы гишән пишок акат тумайал. Тәвә тбнбн монгырәт шачмәт годшәнок пүжәлт каштәш. Сотыкәчбнъ—колхозышты, йыдым—бшкә хозәйства кәнәлтәш ирбкбм ак пу (*ласкон*). Тәхән ровотаәттон вәтәдбмәт воксәок мондәнәт. Мбләнәм пиш скушна.

Онтьип (*довольнин*). Ит алтало! „Скушна!“, Тбнъ токәт нбма сәмбнәт миән мышташыжы ак ли вәт.

Глафиря. Тагачы тбнъ цыланәш вац, мбнәт сагаәт вазам.

Онтьип (*әлтәлә*). Әх, махань йәкшүк ылат Глашка!

Тыхын (*төнгблбм лыктәш*). Со әлтәлкәләдә со мырәдә.

Онтьип. Махань вәт мбнбн вәтөмжб ышан, Тыхын кымисарок бшкәләш.

Глафиря (*айырла*). Ой, колты! Колты, тәвә Оксунья дон Таньилә толыт, йажо агыл. (*Пөртбш тәрвәнә*). Стәл лош шбцтә, тәвә мбнъ ләмбм лыктам. (*Ольцә гбц Таньилә дон Оксунья толыт*).

Оксунья (*взәслән*). Пәлбшбм вәт Таньилә бзә. (*Онтьипым анжыктән*). Анжалай, иктбнгбцәт анзыц кыргыж толын!

Таньилә (*умывальнык току кәә*). Тидблән бшкә кавштавичбжб ирбкбм ак пу.

Оксунья. Тбдбм поздравляйәнә?

Таньилә. Пәтәри шбргбм мышкаш кәләш. (*Ваштылын*). Онтьип! Оксунья тбндонәт мирәйбнәжб.

Онтьип (*азымшыйжы вөйдөм кышкы*). Гүдәм шымашта ситә йок!
Таньилә. Лачокок! Тынъбөм биндә атыят манаш лиэш, мәнэш. (*Китшөйм бйштөйлэшәт Онтьип токы миә*). Кидәтөйм пу. Пу кидәтөйм.. Ну. ну!.. Кидәтөйм.

Онтьип (*китшөйм пуа*). Ну?

Таньилә. Тау, бизә.

Онтьип. Ма гишән?

Таньилә. Тол, Оксунья, лыт!

Оксунья. Йәмдө ылам! (*Стъэнгазөтөйм шәрәлтә*). „Кымшы номыран кавштавичө бригады бшкә пәшәжбөм йажоөмдә. Парньыквләм йажон анжымаш, сакой йиш азымвләм шбндөймәш, вөйт шбнзөйм канававләм чистайымаш план шотдон 3-шы бригады каждый кәчбнь утыдон бштә. Цилә вәрә у кавштавичө мастер Пәрәжогин Онтьип тәнгын пәшә бштөн мыштымашыжы, пәшә видөймәшыйжы кайәш“. (*Вәсәлән, шутъя бйштөйм сөмөйн*). Онтьип Иваныч, Пәрәжогин тән! Кидәтөйм пу. (*Китшөйм кыча, бөвөртән Онтьипөйм элтәлә*).
 Атьиэм!

Онтьип. Көн вазәт, ыштывыты! (*Газәтөйм анжа*). Мола агыл, Зыбин сирән сәй. Вот гишкөш!

Тыхын. Зыбин биндә тынъбөм цилә сола марывләлән хвальән. Цәшәт толын.

Оксунья. Ит пыргәт, шонгы йорзы.

Глафирә (*пыра*). Шбнзөймәдә.

Тәкусы (*ольицәгөцү толәш*). Пуры кәчбө лижбө. Киндө санзал.

Оксунья. Тәкуси, тә тагачы эчә атыамдон сөрәдәлөндә сәй?

Тәкусы (*шөйдөйн*). Сроком пудай, мөнь төдөйлән управым моам. Таньилә, мөнь токәт вуй шийш толынам.

Таньилә. Күн бөкбө?

Тәкусы (*Онтьипөйм анжыктө*). Со тидөйн бөкок. Тидөйн сага мөнь рөвотайән ам кәрт. Тырхашат ак ли, хыть бригадыжыгөцәт кыргыж вөлә.

Онтьип. Көзбөйтәт тынь кәчәш лу гәнәк кыргыжталат. То камакагөцәт киндәт лыкмы агыл, то пөртәдөм сыралөдәләт, то саснаигөвләәт йөүтөок шалгат. Төйләнәт толыкы кавштавичөгөцү шбләш лижбө, пәшәгөцү карагаш. Мәнмән бригадышты тынь котран шарыккөцәт, худа ылат!

Таньилә. Ольән, ольәнрәкбөйн ит тыргыжланы, Онтьип! Ну-ну, попәмә, Тәкусы!

Тәкусы. Тидөй порәткә гыцә? Ирокок эчә тидөй мөньбөм худа шамактон ырсән шуш. Цилә пуры халык анзәлнок ырсә дә, ырсә; ырсә дә ырсә.

Онтьип. Тидөй тагачы кым парньыкым көлмөктөн колтән. Вадәш хыналәш көн, парньыквләжбөм ләвәтөок кодән. Тидөй порәткә ма? Тынь гөцәт колхозлан убиткөй вөлә. Ольицә мыч килт, каштшы... прогульщицбө?

Тәкусы. Колыда вара?.. „Килт каштшы“!

Онтьип Вот эчә рок вашток көок! Мөнь ти гишән шөйм кәләсбө вәт!

Тәкусы. Агыл алталәт! Тидөйм мөнь ам просты. Мөнь ала йактә шоам! Тыньбөм мөнь судыш пуэм (*Көйш тәрвәнә*). Сроком пуда, тәләндә мөнь анжыктөм. Тәләндә мөнь циләләндә вәрөйм моам. (*Шудал кәй*).

Таньилә. Тынь, Онтьим, бригадыштәт худа шамактон ит ырсәдәл.

Онтьип. Худа шамак цыван агыл—каршташ ак тынгәл.

Таньилә. Ну, йажожат нымат укө.

Глафирә. Лөпкә шбвәл шбндөйдә. Ти пыльдывәк гишән спорашыжат ак кәл. Стөл лош шөцтә. Ләм үкшә! (*Онтьипкөцү молыжы цилән шбнзөйт*). Онтьип, ит мыльдымактыл ситә. Йбләрәк шөц!

Онтьип (*вөйдөм кышкән ситәсәйт*). Цәцәш, цәцәш!

Таньилә. Тынь, Онтьип, кок морәнбөм поктылат. Кок кавштавичөйлән тынь ат ситө.

Онтып. Мам ёштәш вара? Шуэн колтышаш?

Таньилә. Артъялэш пу.

Онтып. Тынъ цилә хозайствыжымат сёмбёрән шуаш рат ылат.

Таньилә. Ма тиды хозайствы гыцә? Тиды вәт шүеш амытым чимәш.

Оксунья (*Таньилән ышмажым мўдә*). Ёзә! Тынъём лышайём. Мирәйёмбы годым спорымаш цәрнәлтшәшлык. (*Онтып токы кыргыж миә*). Аты, мёнъ сагаём шёц.

Онтып (*йёрәлтән Оксунья паштәк кәә*). Ах, маханьы кәсё-вәсё!

Глафирә. Вот со тәгә лишәш ыленжы. Тырын, пурын, цилә сәмнәя стөл лошты. (*Пёртанзыл ама са пачылтәш. Маври папа ләктәш*). Вуйәтём ит сәкы, әви, хозавләәдём ит ойхырыкты. Сагана ләм качкаш шёц! (*Таньилә дон Оксунья трўк анжал шёндәт*).

Онтып. Толок, тишәкән шёцок. Ну-кы кәсё-вәсё, изиш пёзёрнәл.

Маври папа стөл оголәш шёйнәш. Ик йукат укә. Таньилә, Онтып вёк цўдәйән анжа. Вара савалажым стөл вёк шуэн шәләшәт, стөл логёц ләктәш).

Онтып. Тырхалай! Ма кёнъёл ләктёц? Вычал! Тынъ мам вара?

Таньилә. Нымат укә. Качмы шомашём цәрнёш. (*Пёртёш пыра*).

Глафирә. Әви, шёйнёй, шёйнёй. Оятып! Тә лоштыда кў вара хозажы? Таньилә әль тёнъ?

Онтып Шёц, папи. Мёнъ ёшкә ротнәём обидәәш ам пырты. Ит шёдәшкы. Тёдөгёц паснаок мә качкына, рок вашт кәжыш! Кәрәк ёнжы кач, турнаешыжы. Тёрвёжы кёжгёрәк, мёшкёржы вёцкёжёрәк лиәш. Ну, пуры цәшәш тёнәлёнә. (*Плошкам савлажыдон сөвәләш. Цилән качкыт Оксунья вәлә агәш*). Тынъжы ма эчә чываньланәт?

Оксунья. Качмём ак шо.

Онтып. Шёжёмок пукшән шагалтымы ылат ма?

Оксунья (*стөл логёц кёнъёл шәгаләш*). Әх, аты!

Тыхын. Лёмём тотәштёмә, цөвәр ёдёр. Ләм йажо.

Оксунья. Каранок!

Глафирә. Тынъ мам, мам вара турнаешитёлат?

Оксунья (*китгёцшөй каражы*). Колты!

Глафирә. Авәт вёк? Авәт вёк сәсләт? Сомсёмок арәнәтёш. Сомсёмок комсомолкы лин шёйнёйнәт?!

Оксунья. Шукәрдок линём ылыы дә, лүдәм: кулакын ыныкажым ак пыртәп лиәш.

Глафирә. Лыдын шоктышыц! Лытмәт тишкәвәк шоктыш! (*Онтыплән*) Тёләнәг вәт попышым: Таньилән кнъишкәвләжы тидём локтылыт, маньым. Тёды руйнамат, вуйәт шёрәншәш! (*Пёртанзык Таньилә ләктәш, тёдём ужәшәт Глафирә цәрнә*).

Оксунья. Йёлмәтём нәлёц? Тёләнәт капка лёвөц вәлә опташ. (*Кёшәнёшкёжы сыкыр лаштыкым пиштәйт кудывичёгёц ләктён кәә*).

Глафирә. Ну ёдёрём! Пи шотәш мёнъём шотләт? Пи шотәш?

Онтып (*паштәкшөй сёгёрә*). Оксунья! Тёләнәт вәт тиды авәт. (*Таньиләлән*). Довольнан анжәт? Анчы, анчы! Ти пәшә цилә тынъгёцәт ләктён. Тынъ мәнмән роднәштына прәнәштёш ишкы ганьок ылат.

Таньилә. Онтып, тынъён прәнәәтшөй шүшө. Тёдём пәрэгәшәт рошот укә.

Онтып. Сәмнәям коктәш айыраш рошот улы? Тәвә ёдёр авәжыгёц айырым, тиды йажо?

Таньилә. Оксунья Глафирә гёц? Пиш йажо!

Онтып (*Таньиләм анчән шалга. Вара шөвәләшәт качкаш тёнәләш*). Ну, мам ышмадам кәрән шёндәндә? Качтал

Глафирә (*шөдәшкән*). Тынъ әдём мутышы ылат, Таньилә, тәвә мёнъ ты-

ләнэт мам кэләсәм! Качкыма, әви. Мбнь тбләнэт кавштам лыктам. (*Плошкам нәләшәт кәй*).

Ольицйгыц Васи толәш.

Таньилә. Мбнь токәм?

Васли. Токәт Даньил Иваныч...

Таньилә. Эчә иктә ма лин колтән? (*Васли вуйжым сәкә, нымат ак по-пы*). Эчә? Кәләсб!

Васли. Тагачы йыдым „Ласточка“ колән.

Таньилә. „Ласточка“? Колән?

Онтып (*стәл логйц тбргәштән кбньбләш*). Эчә имньи колән? Ма вара тидб? Ти әксбк мычашыжат ак кайыш! Имньивлә арашынәвләләок колат.

Таньилә. Нблбмшб имньи! Тблзбштб нбл имньи!

Васли. Даньил Иваныч, мбнь вуйнаматан амыл..

Таньилә. Цәрнб! Иктб вуйнаматан агыл, вәсб вуйнамат агыл, имньивлә-жб со колат. Иктәт вуйнамат агыл, колхозныквлә тыргыжланат. Тәвә тәгәчб сола мыч тамаханә кулацки запискывләм кбшкблт каштыныт. (*кбшйәнгйц-шб пумага лаштыкым лыктәшәт лыдәш*). „Имньивләдәм ытарыда. Томан-томашкыда вәгәдә колхозышты вольык колән пбтә“. Тишәц ма лин кәрдәш пәләт?

Васли. Даньил Иваныч! Вәтәринарат колымаш вирбм мотә гбнь, мбнь мам бштән кәрдәм?

Онтып. Маханьы тйдб чорт вәтәринар? Пиәвьицә! Тәгәчб вадәш әлагбц толәш, анжашат потыкә: кәпшб аравашты, үпшб араваәш пбтәрнән шбнзбн.

Тыхын. Ай-ай-ай!.. Махань мор толын.

Таньилә. Имньи вәрц коньух отвәчәйә. Малан вара тәвә Тыхынын коньуш-ныштыжы ик имньиәт колыдә? Тидб пәрәгән мышта.

Васли (*шбдбн*). Тбнь, Даньил Иваныч, мбньбн нәрбшкәм со Тыхынә-тбм ит шбш!

Таньилә. Ат йараты?! А мбнь шбшкәм! Тидб вот токыжы толынат, тоны-жат бшкә вольыквләжблән со ровотайа,—йәрсбмбкб амытым тәрлә.

Кудывичб шайылы Глафирә йук: „Краул Онтып, Онтып!“ *цилән ко-лыштыт.*

Глафирә (*саслән кыгыж толәш*). Крау-ул! Пбтбшнә!

Онтып. Мам сасләт?

Глафирә. Бшкална, ышкална!

Онтып. Лин ма?

Глафирә. Шулбдәок кә! Шулбдә! Тиш толда! ышкална колән!..

(*Цилән ләвичбш кыргыжыт. Сүзәнш Маври папа вәлә кәдш. Стәл логйц кбньбләш. Вәрбштбжб тбншблә шалга. Вара тамам әштәйт, сблб-рәл колта. Лүдбн ышмажым кидшбдон питбрә, тбнблбш шбнзш. Онжым хрәстә. Ләвичбгйц йуквлә шактат*).

Глафирә (*мәгбрән толәш*). Әх, ышкаләм! Йүктбшб пукшышәм! Ма лин колтышыц вара? (*әвәжбм ужәшәт мәгбрбмбжбм цәрнә, тбдбн токы кыргыж мид, бнбжәгйцшб кычаат брзә*) Тбнь? Тбнь тидбм?... Әштәт, вадәш кудывиәш вилән шуәнәт ылы? Тбнь! (*Стәл вбләц плошкам нәләшәт әвәжб вбк шуән шәләш*). Бшкаләм пуштыц! Пбтәрбшбц!

Тыхын (*толәш*). Ит саслы! Ородыш кәшбц ма? Цәрнб!

Глафирә. Тидб.. тидб вадәш кудывиәш сәдб кайанный йатәдбм вилән шуән ылы. Пырхавогы! (*әвәжб вбк кәчәлтәш. Ләвичб гйц толшывләм ужәшәт, әлтәлән шбндә*). Әх, йаратым әвиәм!

Кәрәм.

Кудымшы картын

Сүэнбйштбй пылисаднбык огол, пбртанзыл ташкалтыш (крильцо) дб кбйдеб. Пылисаднбык завор вэлэн газет клэйиш ана сбкбймбй сагажок йакшар ана кбчб. Йакшар хзнашты фамильббвлб сирбймбй. Онтыпын лбймжбт кайбш. Пбртанзыл вуйышты йакшар плак, дб вывбскб: «Рассвбт» колхозын правлбнббжбй.

Пылисаднбыкышты комсомольббвлб стбэнб газетбйм сирбт. Оксунббат улы. Кбйдебйштбй Зыбин стбл лошты шбйнбб. Вуйжым стбл вбйлбн пиштбн.

Васли. Бйрвбзббвлб, сирбйшбйм! тбвб! Рбдарктыржы кышты?

Оксунбба. Правльбнббштбй шбйнбб.

I-ш комсом. Кай, йбйлбрак, пижыктбш кблбш! (Васли кбйдебйш кыргыж пыра. Бйрвбзббвлб со сирбт, рисунат).

Васли (кбйдебйштбй). Зыбин тбнг, сирбйшбйм! (лыдбш) „Кымшы номыран кавштавичбй бригады Пбтровичбйн нырыштыш бригадым буксирбш нблбйн. Сбдбндон кавшавичбй мастарым тунадон прбмируйаш йбчбйкбй шбдб. (Зыбин вбйк анжа. Зыбинжбй ак тбрвбйнбй) Зыбин тбнг!.. (отвбтбйм ак получайат лбйбйн кыргыж лбктбш). Бйрвбзббвлб, бйрвбзббвлб!

Йуквлб. Ма вара тбнь?

Йуквлб. Ма линбт?

Йуквлб. Ма тбштбкбн?

Васли. Мбнь ам пблб... Зыбин... Пырбмбдб тбйбйн токы! (Цилбн кыргыж пырат. Амаса тору тбйбйм брбйн анжат, вара стбл йбйр шагалыт).

Оксунбба (ольбн). Ма вара лин?

I-ш комсом. Амалаш! Лачокат амала!

II-ш комсом. Ти йбйдым тидбй валгалтмбш бпшбт кудышты сбйбйлкбйм тбрлбн.

Васли. Зыбин тбнг!

Зыбин (омынышты). Готовы! Кбдб вблб!.. А? (сбйнббжбйм бйштбш). Фу, чорт! Нбзушты амзлбн колтбнбм?

Васли (сусун). Мб машанышна...

Оксунбба. Мб машанышна тбнь бчб цбрлбнбт.

Зыбин. Сутка йбйдебк амалымы шббш. Махань ороды привбйчкбй!

Оксунбба. Тбйлбнбт кбнблтбш кблбш.

Зыбин. Мблбннб цилблбнок кбнблтбш кблбш, бйрвбзббвлб. Тбвб бдбймбшбйм пбйтбрбвббт, вара кок сутка кбйнбйлтбкбк амалбнб. А? Содыки малан вара тб погынбн шагалында? (Иктбйт нымат ак попбп. Иктбй вбсбйштбйм анчбн шагалат).

Васли. Буксир гишбн мбнь статбам сирбнбм. Бнббт тбрлблтблбт?

I-ш комсом. Акбл. Бйшкбкбк тбрлбнб.

II-комсом. (стбтбйажым нблбш). Бдбмлбн кбнблтбш ирбйкбйм пу! Алдб, бйрвбзббвлб! (пылисаднбыкыш лбктбйт).

Зыбин. Малан вара лбктбйдб?

Оксунбба. Тбнь амалаш кб. Мб цилб бйштбнб (лбктбйн кбб).

Зыбин. Васли, тырхалай! (Васли шагалбш). Шбйц. Мбнь бчб имнбй гишбнок. (амасам чбйчбш). Ти истори мбньбйм шукбршбн тамам машаныкта. Остатка колыш вильбжбйм мбнь качкышкб молгб алаш ислбдвбйаш колтышым. Тагачы отвбтбйм пылучайышым. Качкышты нымахань подозрбнбй укб, маныт. Сотки имнбйм отравымашбш шотлат.

Васли (тбйргбштбн кбйнбйлбш). Ну, вот! Тбнгб и блбш! Мбнббт тбнгбк машанышым.

Зыбин. Ма? Мам машанбнбт?

Васли. Такбшбйм... Мбнь нымат машаныдблам!

Зыбин. Алталбт. Мам гбнббт тбнь пблбт!

Васли (*изии лимбик*). Укэ.

Зыбин. Васька! Комсомолгыц лыктына!.. Кэлэсы цила!

Васли. Нымат мыйр ам палы. Тэвэ Даныл Иванович, эдэмбим ужын ат кертат лаввиртывэт, манэш.

Зыбин. Махань эдэмбим?

Васли. Ам кэлэсы.

Зыбин. Шылмблэ ит мат, Васли!

Васли. Мыланэм махань матмаш вара, Зыбин тэн? Тиштэ тэхэнь паша: лывы колхоз прэдседатбл слбпбй лывы мбнь цблт ороды ылам.

Зыбин. Ма? Прэдседатбл слбпбй? Мбнь шанымаштэм тбньок ороды ылат.

Васли (*лакнэжб*). Блэнэят—ужына.

Зыбин. Тырхалай Замэткыштэт тбнь ударнбйквлэ гишан сирэнэт?

Васли. Сирэнэм.

Зыбин. Тагыла йакшар агаш конух Тыхыным сирэш шудбш.

Васли. Бшкэок сирбжбш, мбнь ам сирб!

Зыбин. Тбнь ма вара чорт игб! Махань сап пач гач лбвэкэт пырыш? Тбньбн имнбвлээг колат, Тыхбнбн агэп, тиштэкэн кб вуйнаматанжы?

Васли. Вуйнаматан эдэмжбм мбнь моам гбнь?

Зыбин. Комсомольцлэ—тэрок кэлэсы.

Васли (*кбшайнббцшб тавок пычым лыктэм*). Тэвэ ти тавак пыч кбн?

Зыбин. Кышак тидбм монат?

Васли. „Ласточкин“ кормушкышты моам.

Зыбин (*тумайалэшт*). Ну, ма вара? Эдэмбн кормушкы шбндбмбжб го-
дым валэн вазын.

Васли. Кормушкым воксэок вэс кбдэжбштбш имнбвлэлэн шбндбмб.
Ласточки токы пырашыжат пашажб укэ ылын.

Зыбин. Ага... Тэнэ гбнь лачокко тиштэкэн тама улы. Ну, эчэ тивэцок вэлэ эдэмбим тэхэнь худа пашаэш вуйнаматлаш ак ли.

Васли. Мбнь ам вуйнаматлы, тидбм монат мбньбн вуйышкэм тэрок ти шанымаш пбйилэ пбрэн кэш. Маньары шуку мбнь тбдбн вбкб анжэм, тбн-
нэркб шукум ужам: фальшивый тэотэа ылэш, липовый ударныйк ылэш.

Зыбин. Малан?

Васли. Цилэ статбанок. Тбдб Даныл Иванович анзылны бшкбмжбм тэр шаманла кайыкта, шайыцынжы колхозым мыскыла. Сбнэи анзыланэт гбнь амытым тэрлэ, йыдым вэтыринарым йуктэ.

Зыбин. Гишкэвэк йактэ малын нымат кэлэсыдэлэт?

Васли. Даныл Ивановичлан мбнь попаш тбнгальбмэт, тбдб бнэжэт колышт. Тбнь ужын кэрдтэмэттон ударныйкым ит лаввиртб,—манэш... Ну йара! Ти «удар-
ныйкым» мбнь ам лаввиртб. Толькы Даныл Иванович тбдбн вэлэн бшкэжб бнжб лаввиртб.

Зыбин. Тырхал, ит тыргыжланы.. Тидб вэт эчэ тумаймаш вэлэ, кычымы агыл. Шумбм тбрвэтэш ир. Айда кбзбйтэш тидбм попаш цэрнэнэ, кыцэ гбнь-
эт палэн нэлэш цацэнэ. Момы адбэрэтбм мблэнэм коды (*кбшайнбшкбжб пиш-
тэ*). Кэрэл годым йамдб ли, кбзбйтшб иктблэнэт йукум ит лык. Колат?

Васли. Ынгылэм.

Зыбин (*пумагавлэ лошты кбчэлэш*). Адырэсыжбм моаш кэлэш. Улы! Тэвэ почтыш кэн толат. (*Зыбин сирбмбб годым пблысадныйк токы Онтбип дон Пэтрович спорэн толыт*).

Пэтрович. Тэхэнь буксир мэлэннэ ак кэл! Тэхэнь буксир позорыш, намы-
сыш вэлэ нэнгэ! Тэмдэн бригады толмэш шолыштмаш укэ ылы, тажб тол-
даат шолыштмаш тбнгэлэлтб.

Онтбип. Тидб лин ак кэрт! Мбньбн бригадышты шолы укэ. Тбнь Пэтро-
вич, тэхэнь шайам такэш ит лык. Тбнь пбтэри колышт...

Пэтрович. Колыштмэмэт ак шо! Мэ палшымашым вычышна, дэ корны пок-

шаландж киэн котна. (*Спорэннок пöрт анзык кузат. Öльидүйбүц Глафирä то-
лөш*).

Глафирä. Онтыйп! Тыйнь эчэ токына каштэлат? Кавштаэшнä бндэ манвар
кэчбй вйдбйм кбшкбйм агыл?

Онтыйп. Лачококыш! Мбнь мөндөнәмät!.. Кэ, бшкэ кбшкб', мбнь ам йäрсбй.

Глафирä. Мбньбнät кок кит вэлэ. Бшкэät скотный д.оргбц тольым вэлэ,
качтэлäm, йүтэлäm.

Онтыйп (*Оксуньям үжэш*). Тэвэ, Оксунья кбшкä.

Оксуля. Мбнь ам йäрсбй. Мä тури шбндäш кәнä.

Онтыйп. Тьфу! (*Пэтровичлән*). Бшкэ кавштавичбштбй ровотайашат иктät
укэ.

Пэтрович. Ужамат, кавштавичэтшбй тблänэт шүлälтäш тät ирбкбйм ак пуш.
(*пöртбйш пыра*).

Онтыйп. Кэок, мбнь тбньбйм цэцаш поктэн шоам.

Глафирä. Ит алталы. Ми вэлэ. Мбнь бшкэтбйн коктэш царгалтшаш ма?
(*кэä*).

Зыбин (*сирэн пбйтäрäät Василән пуа*). Кбзбйток колты.

Васли. Йара. Мбнь цэцаш. (*Амасашты Пэтрович дон Онтыйбйм вайш
лиш*).

Пэтрович (*пыра*). Таньилä кышты?

Зыбин. Тури шбндбймäштбй. Ма вара? (*йукат укэ*).

Васли (*пыльсэднбик шайылны*). Брвэзбвлä, мбнь цэцаш толам!..

Зыбин. Пэтрович махань пшä?

Онтыйп. Зыбин тäng, эчэ шолыштмаш. Ик мшäк шädängбйм нырвблэц на-
мал кәнбт.

Пэтрович. Тиштäkэн мбньбйн бригадыштышэмвлä вуйнамат агылэп, тидбй нбй-
нбй бригадышты кү гбньät тэхән улы.

Онтыйп. Сулышкыш ит пыры, Пэтрович. Тбньбйн видэтбйлэят укэ гбнь,
мämән ит страмайы.

Пэтрович. Мбнь пыт манам: мä тэхән буксиргбц отказәнä.

Зыбин. Буксиргбц отказән ат кэрт. Тбньбйн бригадэт пшäm бштэн шок-
тыдэ, срокшы нэр мычашток.

Пэтрович. Пшä бштэн шоктыдымда дон пакырак кән шбцток! Нормым
сбнгэн кэртбдбймбй кого. Маньэ, маньэ! Мбньбйн тэрпбймшэм пэчкälт кэш! (*йук
укэ*).

Зыбин (*Пэтрович токы мид*). Мәнмäm когыньнам кыцэ бэлыбвлä тайэвбй,
äштэт? Йылыш карэмбйм äштэт?

Пэтрович. Вара ма?

Зыбин. Молы нымат укэ. (*Окнья токы кэä, шишка*).

Пэтрович. Нормым ситäрäш коньэшны лиш лэлбжок агыл. Имньбвлä ак
ситэп, вот ма. Мәнмән нбл имньи колэн. Мошышты äнгä йбрängбцäт ак лäkэп
йагыләнбт. Тиштäkэн хыт кэчälт, нымат бштäш акли.

Онтыйп. Бштäш лиэш!

Пэтрович. Кэ, бштэн анчэмä йä, бштэмä! Көл

Онтыйп. Бштэм! Имньбвлäm тämдän пэрэгэн ак мыштэп. Малан вара кач-
мы годым имньбвлäm нырвблэц мбнгэш солаш поктыл толыт. Нырышток пук-
шаш кэлэш. Анжэт гбнь имньи канälтәнät. Удбймбй годым машинä вбк кузэн
шбнзбйт. Ма нинбй пайарыны ылыт кыцэ! Йалын каштын ак кэртэп ма? Ма-
шинä вблэц нбйбйм поктыл валты—имньбвлälән эчäт куштылгырак.

Пэтрович. Имньбвлä ак ситэл гбнь сикток нымат ак палшы.

Онтыйп. Тэнг гбнь имньбвлäm моаш кэлэш.

Пэтрович. Попаш куштылгы. Кэок, кбчäl анжок.

Онтыйп. Кбчäläm! Мәнмән тэвэ парньыкыш äшбквлäm кым имньин шыв-
штат. Тэвэ тблänэт кым имньи улат.

Зыбин. Ашбиквләжб? Нбнб мällәннә вәт пиш кәрәл ылыт.

Онтып. Ашбиквлә мällәннә кәрәл ылыт, тбдблән имнбввләжб тбләцәт когон кәрәл ылыт. Ашбиквләм мә ышкалдонат шывштәнә.

Зыбин. Мылойәц, Онтып Иванныч!

Петрович (*Онтып вбк ласкон анжа, вара Зыбин токы мид*). Катъэгоричәски зайавләйәм: цилә бшкә шамакәмбм мбнгәш нällәм. Онтып Иванныч! Бшкбмәмбн бригады лбмдон тбләнәт кого шәлә. (*Ләктбн кәй*).

Зыбин. Шонгәтбм аздарышыц вәт.

Онтып. Батьушки! Мам вара мбнь ородыла шалгәм! Кбзбйтәш цәвәр Зыбин тәг!

Зыбин. Талашәт?

Онтып. Жәнәм укә... Токәм пырән анжаш кәләш.

Зыбин. Кыдыдан бригадышты вара шолывлә улы?

Онтып. Нымат ам пällб. (*Амаса торан шагаләшәт*). Вот ма: мбнбн бригадәмгбц тә Тьәкусым карагдыда.

Зыбин. Әчә сорәдällбндә? Тбнь тбдбн вбк вуйым шият, тбдб тбнь вбкәт.

Онтып. Мбнь вбкәм?

Зыбин (*пумагавлә лошты кбчәләш*). Тәвә, зайавләнбнм пуән. Каждый кәчбнь тбнь колхоз кавштавичбгбц бшкә тоныш кавштавичбшкәт кыргышталат дә, йбрәнвләштәт вәрәмәм әртәрәт, манын сирә.

(*Онтып пумагам анжа. Олыцәштб пылисаднбк токы Васли кыргыш толәш*).

Васли. Ну, кыцә вара, газәттә йәмдб?

1-ш комсом. Тбнбн статьядбм вәлә сирәлтәш кәләш.

Онтып (*пумагажым стбл вбк шуа*). Тбдблән тидбм попаш агыл, мбләнәм колышташ агыл!

Зыбин. Ит тыргыжланы, Онтып Иванныч. Тбнбнм мә ровотаәт гишән чо-тәш пиштәнә.

Онтып. Мбнь колхоз кавшtmвичбм бшкбмәмбн тьәтьәәмләок йаратәм. Йәрсбм годым бшкә кавштавичбштәм сәрнбләм гбнь, тиштәкән иктбнәт йәла укә! Тидбм тә мбләнәм цәрән ада кәрт!

Зыбин. Иктәт ак цәрб. Такәш тбнь шбдәшкәт.

Онтып. Танблә тәвә йидәт-кәчәт мбнбнм кавштавичб гишән паньәжәш. Циләштбләнәк мбнбн кавштавичбм сбнзәшкбштб кәрблтәш. Цилән советбм пуат, мбләнәмжб иктбн советәт ак кәл. Тбдбгбц паснаок мбнь блән кәрдәм. Маньә! Советкбц паснаок блән кәрдәм! (*Амасам лывиал ләктбн кәй*).

1-ш комсом. (*Васлилән*). Бдырән шбндәнәт: лыдын нällәшәт акли.

Васли. Кай, мбнь бшкә лыдын пуәм.

Онтып (*портанзылны*). Артәльбш пуаш советәйәш куштылгы, мбләнәмжб кү мам пуа? Иктә махань әксбк лин колтагбнь кү палша? Мбнбн тәвә ышкаләм колән—иктбнәт шытырланымаш укә.

Васли (*дыктуйа*). „... Сәдбндон Пәрәжогин Онтыпбм йәчәйкб тунадон прәмируйаш шүдә...“ (*Онтып өрбн колыштәш, ташкалныш мыч валаат, тбшкә шайылан шблбн колыштәш*).

Васли. Сирбшбц?.. „Пәрәжогин йажо ровотнбк ыләш, ышкалжы колән.

Онтып. Кәрәк мадә, мбнь согласын амыл.

Васли. Оксунь! Тбнь әчә комсомолыш пырыдәлат, аккәлбм саслашыжы гбнь иктбн гбцәт шуку сәләт.

Оксунь. Согласны ам ыл! Тбдблән награды пуаш әчә ир... Тбдбн шанымашыжы әчә цилә йәдинольчнбй сәмбнь.

Васли. Чудачкы ылат! Колхоз кавштавичбм тбдб иктбнгбцәт йажон шбндән.

Оксунья. Кыды карштавичёйжы тёйдёлән шөргы? — колхозын, аь ёшкёйм-жён? Туан кавштавичёйжы шукшвләм ужынат, тёйдё тёрок ёшкё кавштавичёйжы кыргыжы, колхозыным кёзёйтат кок участкы анжыдэок кид. Мёнь ылам ылгэцёй йакшар агаш сирёймэш тёйдём тиш ўжыктэм ылыы дё кёлэсэм... (*Онтьипём ужэи*). Тёнь ма токына малан толынат?

Онтьип (*нёнё токы толэи*). Пуры кэчё, охырэц—мылоёцвлё! (*Тытыш*).

Онтьип. Ужат тё ёдёрэм сомсёмок ёшкё вэкёйдё сёрэн шёндэндё.

Васли. Комсомолыш пырынэжы, карактыыран ылэш.

Онтьип. Карактыыржы ўшкўжён, ёшкёжы пёрэзён.

Глафирё (*эчэ толэи*). Онтьип! Вёйт кёйшкёшэт эчэ мондэнёт? Кё, кё!

Онтьип. Кёйэм! Мам вара тёнь мёнь паштэкэм каштат?! Вот ма охырэц—мылоёцвлё. Мёнь тэнэ манам: йёл гишён тумайал попаш кёлэш. Манё, тумайалаш кёлэш. (*Оксуньялан*). Йёймёйдон попаш йасы агыл. „Йёдинольичнёйк сёмёнё шанымаш“. А мам вара тёнь мёньёён шанымаштэмжы пёлэт, кынам мёнь ёшкё шанымашэм ёшкё ам пёлё. Тёнь Оксунья, тэнэ попаш эчэ кушкын шоктыдёлёт!.. Айда, Глафирё, кёнё.

Васли. Попалтёмё эчэ.

Онтьип. Кынам вёт тё пандашанвлё лидё, тёнём вара попалтёнё. (*Глафирё дон Онтьип вургымлэш кэёт, тёй жепёнок шалахай вэц Таньилё толэш*).

Таньилё. Онтьип! Кавштавичёш кё! Кавшта азымышты шукшвлё лэк-тёйнёт.

Онтьип (*лўдён*). Алталёт тёнь! Кышты?

Таньилё. Малын вара тёньёён вёзёймшёй участкёт анжыдэок кодын? Тёйш-тэкэн цилё ёлёйштёшёшток шукш пёйжёшвлё. Тёнь гёцёт йадам, малан?

Оксунья. Тёйдён вэс кёрёл пёшэжё ылын.

Васли. Цёрнёй Оксунья!

Оксунья (*йакшар анаш анчыктэн*). Хвальён шёндёймё ударнёык.

(*Онтьип ольён йакшар ана токы мийёт фамельёйжём ёштэш*).

Зыбин (*конторгёйц лэктэи*). Ма вара тиштэкэн тэхён?

Онтьип. Нёмат укё, Зыбин тэн. Тидём тёрлэш йасы агыл. (*Таньилё-лэн*). Кёзёйток мёнь школыштыш тымёнёшёйвлём нёнён цилё шукш пёйжёшём погён нёлёнё.

Глафирё. Вуйын-пачын кыргыжыц?

Онтьип. Тёнь эчэ мёньёён йалэшэм кэчёлтёт?

Глафирё. Ёшкё кавштавичётшём атат тумайал?

Онтьип (*Глафирёйм карандаат Васли токы мий*). Мёнь лёмёмдон газётёш сирёй. Сирёй, Васли: „Мёнь Онтьип Пёрэжогин ёшкё кавштавичёмёйм отказэм...“

Глафирё. Онтьип, ородыш кэшёйц ма?

Онтьип. Ёшкё кавштавичёмёйм отказэм, колхоз кидёш добровольны пуэм. (*Оксунья йакшар анаштыш Онтьипён ёштёйлмёй фамильём угёйц сирёй*)

Кэрэм.

К Ы М Ш Ы К Ы Д Э Ж

шёмшёй картын

Онтьипён пёрт кёрёйжёй. Вады. Кёрёрасин лампы йыла. Пёрт покшалны цёрё йалын Онтьип кавштавичёш цёрёёй лўдём ёштёй. Оксунья тёнёл лёй-влёнёй моло тамам кёйчёлэш. Платёя вёлнёй Маври папа кид. Олыцўйштёй йур йурэш. Йужнамжы валгынзыш валгалтэш, хёйдёртёйш йук мўгёрёлтэш.

Оксунья (*камака вёйк куза*). Ныгыштат укё. Аты камака вёлнёт укё.

- Онтьип.** Цыланышты авжал. (*Оксунья цыланыш пыра*).
- Маври** (*хьдйртйиш йукэш цытйрэлт колта*). Эх, святыйтйёвлэ! Онтьип, вьдйём йундэлмём шоэш.
- Онтьип** (*вйт каркам пуа*). Со эчэ йасы?
- Маври.** Колаш вэрэмэ шоэш вэкат.
- Онтьип.** Аньят, эртэ?
- Маври.** Пөртйштй тйнь бшкэтэтот ылат? Пөртанзыл турэшйшй пурылык-влэём пэрэгэлтйт?
- Онтьип.** А кыш вара нйньй кэят?
- Маври.** Иктэжй пыргэт бнжй нэгэйеп ылнэжй...
- Онтьип.** Ку нэгэй? Киэ дэ киэ.
- Маври.** Итэй... Тиш толай... вэс вэрэ тайай: Глафирэ бнжй мо.
- Онтьип.** Малан?
- Маври.** Тьдйн сйнзэжй йыла. Шижам, тьдй шолыштнэжй.
- Онтьип.** Ну, бшкэ йдйрэтйш...
- Маври.** Тьдй шыклана. Мёнй вэт ужам. Тьдй вэт нйгышакат ак шагал. Пьтэриш марыжым тьдй бшкэ вэт бльймашгйц карандыш.
- Оксунья** (*пыра*). Цыланыштат укэ. Папи! Платья вьлй йтьамйн кэмжй укэ?
- Маври.** Кэмбй Глафирэ скотный двoryш чиэн кэш.
- Онтьип.** Тьфу! Мэ тиштй кйчэлынжят ньэрат линнэ.
- Маври.** Тьдй цэшок толаш сөрйш дэ йуранат ак тол тама.
- Онтьип** (*окнья тоны*). Кого йур. Трува львлэн вачкым шьндэш кэлэш. (*Оксунья тйй лэктэй*). Вот тидй йур! Мүлэндй силам погыжы, киндй лэктйш кого лжй.
- Маври.** Тьдйм пөртэш тайаш кэлэш ылнэжй.
- Онтьип.** Күм?
- Маври.** Шундйкйём.
- Онтьип.** Ку мам тумайа,—лйгй вуйан момоцам.
- Маври.** А? Тэвэ тишак, платья вьлэн вэрйм мошаш ылнэжй... Мёнй вара латнан колынэм. (*Мэгйрэ*) Курымэм мыч... йамдйлэнэм, погэнэм, пэрэгэнэм... бшкьйлэннэжй пользывайаш бш ли. Кыцэ шанэт, Онтьип, тошты бльймаш ак тол вэл?
- Онтьип.** Ти шанымашэтйм, папи, мондаш кэлэш. Ёлэн эртймй йоктарэн колтымы гань,— тьдйм мьнгэш сэрэн ат кэрт.
- Маври.** Аньят йымы палша гйнь, ёлэн шона гйнь, эчэ кугижэ шьнзэш, а?
- Онтьип.** Шьнзэш гйньят мьнгэшок төргэштэн шагал лэктэш. «Кугижэ шьнзэш!» Шьнзэш гйнь мэ тьдйн шайыланжы спидэрйм шьрэнэ.
- Оксунья** (*кыргыж пыра*). Ой!.. Шүмэмат вэрйштйжй агыл! Ох, кыцэ лудйктэвй!
- Онтьип.** Кү?
- Оксунья.** Шоңы тьотья дон ави. Мёнй вачкым шьндйшйём, нйньй пөрт кутанэш шьлйн шагальэвй. (*Тьыхын пөртйиш пыра*) Йуран годым мам вара тэ тйштй бштыштэ?
- Тьыхын.** Тйньбйм лудйктйнэнэ ылыы. (*валынзыш валгалтэй, хьдйртйиш йук шактэн колта*). Ох, кыцэ хьдйртэй!.. Цуц-цуц толна, пиш лэвйрэн. (*пырышы Глафирьйлэн*). Мэ тидйм лудйктйнэнэ ылыы дэ шьнэ кэрт, манам.
- Онтьип.** Ййт ваштарэш кышак вара тйнь йамынат?
- Глафирэ.** Пайшадэ каштэлам!
- Онтьип.** Мёнйбйм цэрэ йалын шуэн кодэнэт.
- Глафирэ** (*кэмжйм кыдашэй дэ, шуэн колта*). Нэ, кэчэлток!.. (*цыланыш пьрэн кэ*).
- Оксунья.** Вырсы тйнгальй. Ну, аты, тырхы!
- Тьыхын** (*Онтьиплэн*). Кавшта вичэттон тидйм шьдэштарэнэт, когон шь-

дөштәрәнәт. Кәчбә мыч сөнзә вәйдшәм йоктарыш. Малын вара тәһнә бәшкә хозайствыәдәм откаәнә? Малын манам?

Онтып. Мәһнә тәрвәнәм ит пиж! Айырлы, киш!

Глафирә (*вәс ыргәмбәм чиән ләктәш чучылым ужәш*). Кай мәләнәм. Пу!

Онтып. Караң!

Глафирә. Воксәок оҗ дыш кән. Лүдбәлән бәшкә тыгыржым чиктә.

Онтып. Махань тыгыр? Кышкәдәлтшәм.

Глафирә. Остатка шүкшә лаштыкымат ам пу. Шүшә маңаламат ам пу!

Оксунья. Әви, кавштавичәм вәт кәквлә пырат лиәш.

Глафирә. Пырыштыш, цилә чәһгән пәйтәрәштәм. Бәшкәок кавштавичәм бәштәнбәт, бәшкәок нәһнә анжышты.

Онтып. Кү «нәһнә»? Мә тәһнә тонәт дә Иван дон Кузьма. Тәһнә тидәм ыһгылән ат кәрт.

Глафирә. Үһгыләм. Кавштавичәм ылы дә йамы.

Онтып. Кавштавичәм ылы, мәһнә курымәм мыч ти кавштавичәмштәм әһгәрәмшә ватышты арашәһгәләок пачангым.

Глафирә. Тәхәнә ородым тә ужында? Тидәм вәт бәндә ик пәйрәбә коттә кәйрәһнә гәһнәәт, пәйтәрәт.

Тыхын. Әх, попәт ма, шыжарәм! Мары вәт уала тәшкә гань: тәдбәһгәһнә кәйрәбәт, кушкынок миә.

Глафирә. Вычок, кушкәш. Остатка тыгырәдәмәт кыдаш нәләбәт лиәш.

Оксунья. Тәһгәчбә колхоз тунам кудывичәмш кәндәвәт иктәт бәш жалывайәп.

Глафирә. Тәһнә әчә попок. Тәвә цоловһыктон вуй луәшәт пуәм (*мискәм шәһндәәт, стәл вәйк савалавләм шуән шәләш*). Шәштә!

Онтып. Ситә, урмыжаш, арышы вәһбә! Мәһнә анжәм анжәмәт, суарлыкым чиктәм.

Глафирә. Иктә чиктәһнәжбә ылынат, вәс сәндәләбкыш кән колтыш (*Маври папалан*). Кәһнәбәл! Пачан киәшәт ситә! Йәл стәл лош шәһнәбәт...

Маври. Мочәм укә. Платывәләцшәт валән ам кәрт.

Глафирә. Ат кәрт? Кыцә бәжәл вәт! Тәвә мәһнә пәшәәм шуәмәт, тәһнәһнә изи әзәлә кидәштәм намалышташ тәһгәләм.

Маври. Ужамат, йәлә коләм вәкәт.

Глафирә. Шүкәрдок кәләш ылы. Мәһнәһнә китнә хыт йәрә лит.

Маври. Кәшкә! Шимвуйан кәшкә! Пәләм тәләнәт ма кәләш, пәләм!

Глафирә. Пәләбә дә ышыштәт кычы. Әчә өльцәшкәк лыктын шутәләбәт гәһнә, тырын ки!

Маври. Намыстымы!

Глафирә. Пәләбәдә дә ышмәәтәм пәзбәрәл.

Онтып. Ситә! Капка ләвәһнәш пивләокыш ам-ам-ам!

Оксунья (*Маври папалан качкаш пуа*). Папи, нә, кач.

Маври. Тау вәлә, ыныказм.

Глафирә (*Оксуньялан*). Кү тәләнәт пуашыжы шүдәш? Нужда ин тәдбә мәләһнә ик лаштыкымат пүтә.

Онтып. Шәһгә папам ит муты.

Глафирә. Ну-у? Мутыаш ағыл? Махань заступһык ләктәһнә! Анжалдай, кыцә йарыһнәжбә, йәл пурылыкым шижәһнәт, иктәһнәбәдәт анзыц китшәм виктә. Ороды-ороды, бәшләһнәжбә кәрәләбәм пәлә.

Онтып. Намысәтшәбә улы вәл?

Глафирә. Мәһнәһнә пайышкәм кидәтәм ит виктә, кәйрәһнә шуәм лиәш!

Онтып. Караңок, мәләнәм йәләһнә ак кәл!

Глафирә. Караңгам, марәм, караңгам. Ороды ылынамат тәһнә донәт пижәһнәм, бәндә караңгам. Мәләнәм сәй пиш тәхәнә пәлә ороды кәләт. Тәһнә гәһнәт паснаат нәзәрәш киән ам қот.

Онтып. Тидәһнәдонжы мам кәләсәһнәт вара?

Глафиря. Колхозныквлә лимйкына налогыгыц карангына, бшкымнәнәмәт пәрәгәнә, колхозынымат ана колты манын шаңышым. А тйдйжы—нәдә вот тәләндә!.. Мыйн тәхән пәлә ороды мары сага йлбшаш? Айырләм! Ик кәчәт бндә ам цыты!

Онтып. Тумайалма...—Мам вара ойәт? Бшкә пәлә ороды! Лу и бләнә...

Глафиря. Лу и бләнә, луатиктәшйжы айырләнә. Йымылан тау, тьәтъявлә-эмок шбмбйтн мәгбйрән шбнзбшб укә...

Онтып. Глафиря, колыштай...

Глафиря. Мыйн гыцәм каран! Токәм ит тол! Бндә тын вбкәт шбвәлмә-мәт ак шо (*цыланыш пыра*).

Тыхын. Әх, оспыды-христьә колхозышты блбнәнә, бшкә лоштынаат блән ана мышты...

Оксунья. Ак кәл, әты. . ак кәл... (*Онтып сәрнәл шагаләш, йукым ак лык*)

Тыхын. Оксунья, тын тавак пычәм уштәлат?

Оксунья. Тавак пычәттон бндә мбнбйм нвәратым бштәнәт.

Тыхын. Кышак вара мбн тбдбм йамдәнәм?

Оксунья. Тын, әты, ит ойхыры. Авәм вәт тбдб такәш вәлә лүдыктә, нбгышкат ак кә.

Онтып. Нымат бндә шанәнжәт ам мышты. Тәвә тумайәт бндә йажо блб-мәш тоды дә эчә нымаланат ак йары.

Тыхын. Тәвә мбнбәт йужнамжы тумайалам: тама, житя пиш йажоок агыл.

Онтып. Кәләсбшбм вәт ит пиж! (*изиш лимйк*). Мыйн тбнббм ам йараты шогы. Тбнббн йблмбштәтшб мұ, шүмбштәтшб и.

Маври. Онтып! Йымы гань ли, шүдымәм бштән шокток.

Онтып. Тын эчә бшкбмәдбнбм? Цәп гань мбн тәрвәнәм пижбн шбн-збдә! (*Тытыш*).

Оксунья. Мбнбәт пижбн шбнзбнәм. (*Онтып сага шбнзәш*). Айда лучи газәтбм лыдына. (*Глафиря ләктәшәт ныма по-ыдәок стәл вбләу пога*).

Онтып (*Глафирялән*). Ну, шбдәт изиш шөрлбш?

Тыхын. Анжалма нинбм, Глафиря коктын кыцәлә шбнзәлтән колтат Нинбм бндә вбттонат айырән ат кәрт.

Глафиря. Шүмләнбмәштб йблә пбтә.

Онтып. Ситә тәләнәт. Шбдәшкәннә,—дә ситә. Бдбйрәм тәвә лачокым попа: авәмбмәт ам колты, әтвәмбмәт ам отказы—манәш.

Глафиря. Бдбйр дә тбнббн агыл.

Онтып. Ну, тидбжым алталәт. Тбштәкән кәрәк күн ұшкүж тбйргәштблбн лижб, пбрәзбжб мәнмән.

Глафиря. Вот ороды! Пандашан ороды! Лачокок ороды! (*Петрович пыра*)

Петрович. Хозажы улы?

Глафиря. Тәвә шбнзә. Бшым пога.

Петрович. Пуры лижб! Мәнмән тидб ма вара? Кынам шолыштмаш пбтә, Онтып Иваныч? А?

Онтып. Эчә шолыштмаш? Тагачы?

Петрович. Тәвә кбзбт вәлә. Пәл цәшәт бш әрты. Бдбйрәмәш дон пүәргб пәл мәшәкбм нырвбләу намал кәвб. Мбн нбнбм «шагалда!». манын сбгбйрәль-бм, нбнбжб кыргыжаш. Поктышым, кычәмок машанышым, нбнб кавштавичб гач шайыкы, кишәштәт бш кот. Минуышток рок пындаш валән кәмбләок йамәвб. Йориок эчә йытшат пбцкәмбш дә ләвбйрән, нымат ужаш ак ли.

Онтып. Ма вара тидб?

Тыхын. Әх, махань әксбк, ойхы! Пәшәштбнә мәннән порәткә укә. Тын тбштәкән турйәт, шайыцынәт тбнббм крават. Ай-ай-ай! Колат, Глафиря?

Глафиря. Колам, колам. Нымахань закономат ак анжәп!

Онтып. Йбләрәк Танвйләм моаш кәләш ылнәжб.

Оксунья. Тидьби правльэньбыш кэш.

Пэтрович. Тейштэкэн нийнйи экстрэнный партыйный собраны. Зыбин алагыц мильцибим кандэн.

Тыхын. Мильцибим кандэн? Махань дэла дон вара?

Пэтрович. Имьнивля гишан следстви лиэш. Алагыц пумага толын. Учоный-влэ колышы имьнивляштй отравым моныт.

Онтып. Отравым?

Тыхын. Кыцэ манат? А? Кү вара тэнгэ... Кү отравэн вара?

Пэтрович. Тамахань сволыч лин лэктын

Кэрэм.

8-шы картын

Кудымшы картынйиштй анжыктым вэр. Айаран кэчй. Правльэньбыш-тй Таньилэ Васи, Зыбин ылыт. Таньилэ төнйлышты шйинзэ. Васи стёл тоны шалга, Зыбин пөрт мыч каитэш.

Зыбин (*виш шумы окньаш анжалэш*). Тйньйи ударныкэт толэш.

Таньилэ. Кү?

Зыбин. Тйньйи ударныкэт толэш. (*Цилэн окньаш анжат. Пылисаднык токы Тыхын толэш*).

Зыбин (*Тыхынлэн*). Тэвэ тйшэк шйиц, цэцаш милиционьэр толэш. (*Окньам чйчэш*).

Тыхын. Йара, йара (*пылисадныкэш шйинзэш*).

(*тытыш*).

Таньилэ. Тидйи лин ак кэрт! Тидйи гишан мйнь вуйэм пиштэм.

Зыбин. Ит бйньаны, вуйтэ кодат лиэш.

Таньилэ (*ольэн*). Та ыгылэмэдэ: тидйи коньушныштыжы пөрдкэ — иктй, ударны ровотаыа — вэсы, цилэ шүдыбим йук лыктэок бйштэ — кымшы, нимахань замэчэньят литэ — нйлыбт. Чортвлэ, вуйда шйирәншаш! Мадон анчыктэн кэрдэдэ? Нымахань анчыктэн кэртмаштэят укэ вэт.

Зыбин. Улы.

Таньилэ. Кышты вара? Эдэмйи мйнь ровота сэмбйи анжэм.

Васи. Тидйи ровтажым ат палы.

Таньилэ. Царны, Васи! Тйнь эдэмйи ужын кэртймэттон лэвйртйнэт.

Васи. Тэнгэ гйнь, мйнь тэнгэ манам; тйнь врэдитьэлйи родня гишан лэведят!

Таньилэ. Пйлыш тйнгэшэт икэнэ пушаш гйнь — ат ситй. Болван! Тэвэ милиционьэр толэшят, кыцэ мйнь родням лэведэм вара ужат. Эдем ваштарэш факт улы гйнь мйнь тидйи пэрэгаш ам шагал. Тэмдэн вэт фактыда укэ. Та эдэмйи ада палы, тидйи пашажым ада уж.

Зыбин. Мэ тидйи палэнэ; мэзавэц ылэш, тйньйи алталымашыжым ужина.

Таньилэ. Фактым мйланэм анжыктыда.

Зыбин (*сирймашйи пу*). Тидок ситэ машанэм.

Таньилэ. Тидйи ма?

Зыбин. „Йылэн кэшйи“ социальный положэньбйи гишан тоцынышты от-вэтйи колтэньбт.

Таньилэ (*Лыдэш. Лыцэжйи лыдмы сэмбйи вашталт мид*). Вычыдэлэм... нйгыцэят вычыдэлэм... (*Пылисаднык токы милиционьэр дон Онтып толыт*).

Тыхын. Нуры кэчйи лижйи, милиционьэр тэн! Тйнь мйньбим паша гыц та-кэш карагдышыц. Махань мйнь видэтыблы ылым? Нымадонат мйнь тйлэ-нэт палшэн ам кэрт.

Милиционьэр. Кэрдят. Тиштйи вычал, мйнь тйньбим вара сйгйрэлэм.

(*пөртйиш пыра*).

Тыхын (*Онтыплән*). Йәл имньи гишән мам вара мбнь кәләсэн кәрдәм? Каждый коньухок бшкә коньушныжым пәлбшәшлык, пәрәгбшәшлык.

Милиционер (*конторышты*). Кбзбйт тәмдән вәтьеринардагыц йадыштым. Созвайыш. Тбдбм каждый кәчбнь йуктәнбйт.

Зыбин. Бндә цилә пәлб. Шәдәнгы гишәнжы кыцә?

Милиционер. Даньил Иванычын бзәжыгыц йадыштнәм.

Таньилә. Ак локтылаат, кәләш.

Милиционер. Тиды тиштй ик колхозныцблән ак бньәнбй.

Таньилә (*трүк*). Тиды? Ак бньәнбй? Тәвә тиды йажо! (*тыргыжанән ок- ньям парняжы дон шиеш*).

Зыбин. Тбнь мам?

Таньилә. Укә. Тиды пиш йажо манам. Онтып ак бньәнбй (*тыргыжанән*) Пәтровичбн момы йалкишәм тә Онтыплән анжыктыда. Йалкишәм мбнь ком- дыдон ләвәдәш шүдәнәм ылы. Тә тбй йал кишәм анжыктыда. Йуран годым каштмы йалкишә пиш рашкыдын кодын.

Милиционер. Йалкишә тидб чбдб. Шолыжым моаш кәләш.

Таньилә. Тбдбм моаш ак кәл. Тбдб саганаок шбнзә.

Милиционер. Кү?

Таньилә. Шолы. Шәдәнгы шолы... Мбньбн бзәм.

Зыбин. Мбнь шанымаштәм тбньбн вуйәт каршта.

Таньилә. Мбньбн фактәм улы. Бшкә вуйәм дон ручайәм.

Зыбин. Шәкләнб, прәдсәдәтбйл, кок рәдб вуйтә кодын кәрдәт.

Таньилә. Тбнь камәтләнәш цәрнб, Зыбин. Мбнь бшкә бзәмбм шолышт- машты вуйнаматләм гбнь, мбньбн фактәм улы.

Зыбин. Анжалаш йарнәжы...

Таньилә (*милиционерлән*). Зайавльайәм... Шолыштмы вәрбштбшбй йалки- шә Онтып Иваныч Пәрәжогинбн ыләш.

Васли. Вот тиды буза!

Таньилә. Мбнь Онтыпбн йалкишәжым тбжәмбштбш кишәвләгыцәт йажон пәләм. Тбдбн кәм кавалыштыжы таган улы. Ти таганым мбнь бшкә алагыц нәлбн кандәнбм, бшкәок кәм пындашәш шинәм. (*тытыш*).

Зыбин. Пәлән нәләш кәләш.

Милиционер. Йадыштына.

Зыбин. Онтыпбм сгырәләй, Васли!

Васли (*пылисадныкыш ләктәш*). Онтып бзә, тбньбм шүдәт.

Тыхын. Васли, мбньбм тбштәкән эчә бш шүдәп?

Васли. Кынам кәләш кәләсәт. (*Онтыпбм анжа*).

Онтып. Мам вара тбнь мбнь вбкәм, тәгә у капкашкыла анжымыла анжән шбндәнәт?

Васли. Так... нымат агыл...

Онтып. Васли, мбнь тбньгыцәт пурынок йатнәм: тбнь әвәтбм иктә мам тәхәнбм цаклыдәлат?

Васли. Мам?

Онтып. Ну, иктә мам, шәдәнгбм әл иктә мам вәсбм нырвбләц намал митә?

Васли. Укә намалтә. Тбдб бндә мбньбн тәр шаман лиәш тбнгәлбн.

Онтып. Тәр шаман? Ну, тәнгә гбнь худажы лин ак кәрт (*пөртбш пыра*).

Тыхын. Васли, тбнь тбштәкән мбнь гишәнәм әшбндәрбктб.

Васли. Ит лүт тбньбм ак мондәп. (*Онтып паштәк пыра*).

Тыхын. Нәрбштбм шывшәдәт. Цилән нәрбштбм шывшәдәт. Әх, кого йы- мы, шоләмән йур пблбм әртәрән нәнгәок ылнәжб.

Зыбин (*Онтыплән*). Шбнзблдәлмә, Онтып Иваныч.

Милиционер. Тәвә тишәк шыц. Күн вбк тбньбн подозрәнәт улы, попы... (*сирә*).

Онтьип. Кыцэ тЫләнэт алталыдэок кэлэсышаш? Утым ужмы худаш колта.
Милиционер. Сөтки кэлэсы: күн вөк шанэт? Малан шанэт?

Онтьип (*Васлим анжыктән*). Төрөк по ышаш гЫнь, мЫнь тэвэ тидЫн аважЫ вөк шанәнәм ылыы. ТЫдЫндон икәнәк тэхэнь случый лин: цЫвигЫвләжЫлән шадангЫм нәнгәнэжЫ ылын дә тидЫ такэш вэлэ, шолыштмашыжат тиштЫ укэ, манаш лиэш. Запон лЫвәк савыц вөдЫлкәм цикәнәт кәә. ТЫнәәм мЫнь тЫдЫм-иамысландарышым. ШадангЫм вара мЫнгэш пуш. Тишәк тЫ пашәм мә пЫтәрЫшнә.

Милиционер. Ну вот, ти остатка шолыштмашты тЫдЫн вуйнаматшы улы?

Онтьип. Кэлэсэн ам кэрт, ам кэрт. Сулыкыш ам пыры.

Таньилә. МЫнь ам ыгылы, күлән вара ти каметьләнЫмәш кэлэш? Тьэку-сын тиштЫ вуйнаматшы укэ.

Онтьип. Маньэ-маньэ, мЫньәт тәнгөок шанәм. Вуйнаматшы тиштәкән укэ.

Таньилә. ТЫньәт тумайэт? Пиш йажо! Кышты вара тЫнь анзыл кэчЫ вадэш бИшкөжЫ ылынат.

Онтьип. Кынам тидЫ?

Таньилә. Анзыл кэчЫ вадэш, әштэт, кого йуран годым. ТЫнәм эчэ мЫнь йыт пәл йактэ правльәнЫштЫ шЫнзәнәм. ТЫнь кыш каштынат?

Онтьип. Ныгышкат каштэлам. Тонөмок шЫнзәнәм.

Таньилә. Алталәт!

Онтьип. Малан вара мЫләнәм алталашыжы кэлэш?

Таньилә. Алталәт! Алталәт! ШудЫ гәнә кэлэсәм: алталәт!

Онтьип (*цылә вөк анжылтэш*). Ма вара тидЫ мЫнь вөкәм кэчәлт шЫн-зЫн?

Милиционер. ТЫнь йажоракын әштЫ.

Онтьип. Ныгышкат мЫнь каштэлам. Ма вара тә мЫнь вөкәм пижЫн шЫн-зЫндә? КолэсэмЫш: тонөмок шЫнзәнәм.

Таньилә. Алталәт, Онтьип!

Онтьип. Ну, эчэ тЫньЫм рок вашток! МЫләнәм пөртгЫц йалэш чиэн ләк-тәшәмәт нымат укэ ылыы. Вэды мыч кәмтөок шЫнзәнәм.

Милиционер. Кыцэ кәмтэ?

Онтьип. Вәтәм мЫньЫн кәмәм чиэн кән ылыы (*пөртЫштЫ ылышывлә, өрЫн колтат*). Тэвэ ТыхынгЫц йатта. ТЫдЫ кэлэсә. НЫнЫ тЫнәм шуку йыт лимЫк ижЫ тольэвЫ.

Милиционер. Кышәц?

Онтьип. Скотный двoryшты ышкәл шывшылымк йур цәрнЫмЫм вычәнЫт вөкәт... МЫнь ам пәлЫ: ма вара тәләндә мЫньгЫцэм кэлэш?

Милиционер. ТЫнгэ гЫнь, Тыхын тЫнәм вәтәттон коктын толыныт? Тәнгэ... тәнгэ...

Зыбин (*Таньиләлән*). Пәшәнәт кышты ыләш ындә пәләт?

Таньилә. Пәләм ганьок.

Милиционер (*Зыбин дон турэшЫлтЫ попатат, Васлилән*) Васи, Тыхыным тиш шудәй. (*Васли ләктэш*).

Васли (*Пылысәднькышты Тыхынлан*). ПравльәнЫш пырок (*пөртЫш пыра*).

Онтьип. Таньилә, ма вара циләнәт йукым ада лык?

Зыбин. ТЫнь, Онтьип Иваныч ит лут. ШЫнзЫлдәлЫнә, колышталына (*правльәнЫш Тыхын дон Васи пырат*).

Тыхын. Вычышым, вычышым, цуцок вычән шоктышым. Йәнгәмәт тырткә вэлэ чучэш: Имньи йүктәшәмәт вэрәмә шон шагалые, тәжЫ мЫньЫм тиштЫ кычәдә. (*Милиционерлән*). Мам йатнәт, йажо тәнг?

Милиционер. Лымәт, әтгәтЫн лымжЫ, дә фамильәт?

Тыхын. МЫньгЫцэм йадат?

Милиционер. ТЫньгЫцәт йадам.

Тыхын. Мбнь Ганбушкин ылам. Тыхын. Атьамбн лбм дон Йэрастыч. Мбнь шанымаштэм гбнь протоколэш сирашбжят мбньбм ак кэл. Йалбн конбушны гишан нымат мбнь кэлэсэн ам кэрт.

Милиционер. Манвар иаш ылат?

Тыхын. Мбньб?

Милиционер. Тбньб.

Тыхын. Вбслб шбмбт.

Милиционер. Шачынжы кыштышы ылат?

Тыхын. Кунгурски район, Сычихы солагбт.

Милиционер. Имушэствыный положэньб?

Тыхын. Имушэствы бэднбцки манаш лиэш дэ тбдбжят йылэн кэш.

Милиционер. Анзыок кэлэсэм: Алталэн кэлэсэт гбнь сут анзылны отвэ-тбм пуэт лиэш. Эчэ икәнәк кэлэсэм: имушэствы положэньб?

Тыхын. А? Ам ыгылы мбнь, мбнь кэлэсбшбм.

Милиционер (*Зыбингбц нәлмб пумагажым анжа*). Кым имньб, ышкавлә, тунавлә, лудкы сасна, кок пуалтым машинә, вбт вәкш... Тбньбн хозайстваэт бэднбк, кок кулак хозайствылан ситә.

Тыхын. А? Кышэц нәлббц?.. хә-хә-хә... Анжалдай, кыцэ тумайән лыкшы!

Хә-хә-хә!.. Шутыа мастар: лачокок шутыа мастар.

Милиционер. Ат признай? Отказэт? Ну йара, тэнгөк бинь сирәнә.

Тыхын. Тыхалай, тәг... Мам вара тбнь?.. Мбнь ам отказы.. Малан вара?.. Мбнь ма тайәм кыцэ?

Милиционер. Вбт вәкшэт ылын?

Тыхын. Ох, Оспыды—христы! Ма вара, тидб вэт... Тидбн вэт лбмжб вэлә... Махань вәкш, лбмжб вэлә вэт. Тидбм шотэшәт пиштәш ак ли. Нымахань пользымат тбдб путә. Мбньбн шайәмлән биньәнб! Тбдбн вэт ик лбмжб вэлә ылы. Нэзәр сәмбнь бшләнәм качкаш вэлә кынамжы киндбм нәлб-кәләнәм.

Милиционер. Малан вара, тбньбм. нэзәрбм раскулачивайәнбт? А? Ат кәлэсб? Тиштәкән тбньбм пәлән ак кәрдәп машанышыц ма? Тбнь „йылэн кәшб“, бндә вбкб ләктбц.

Тыхын. Простыб, простыб ылнэжб. Вуйнаматан ылам (*сукалтән шбнзэш*). Христа радыб простыдай ылнэжб! Йымылан попымыгань тәләндә попэм. Тбньбн шайәэт лачок, лачок ылэш шайәэт, тайәнәм мбнь... Тәвә ниньбнбц! тайәнәм... Даньил Иваныч! Зыбин тән! Тәләндә кәлэсбдәләм. Мбнь зажиточный ылам—лачокок мбньббцәм цилә шывшын нәлбнбт—тидб лачокок. Толькы вэт, тәгвлә, каждый эдәмбнөк бләмбжб шөэш (*мәгбрә*). Мбләнәмәт шонгылан кышты гбньәт бләш кәлэш. Тишкб, йәл вәкб толым, йажо эдәмвлә дон ышым погаш дә йажо артыэльбштб цештон труйән бшкбмэмбм простык-тән кәнәш.

Милиционер. Чэсттон роботаымы гишәнәш шамак анзылны лиэш.

Тыхын. Пуры тәнәм, чэстытон, чэсттон труйәм. Цилә силаәм колхоз пәшәш пиштәнәм, ударнык ылам. Данил Иваныч, кәлэсб мбньбн пәшәш гишан, кәлэсб (*Таньилә тупынь сәрнән шбнзэш*).

Милиционер. Тбньбн пәшәэт гишан солагбцэт сирбмәш толын. Сола марывләэт тбньбм кбчәлбт, таум кәлэсбнәштб, нбнбн колхозышты тәл гач малан имньб колымым, әньәт пәләт манын тбньббцәт йатнәштб.

Тыхын. Мбнь?.. Кыцэ мбнь пәләм? Мбнь ам пәлб.

Милиционер. Ат пәлб? Тиштб кыцэ вбц имньб колән тожы ат пәлб?

Тыхын. Мбньбн конбушныштэм имньб колыдә, йәлбнлән мбнь отвэтчик амыл.

Милиционер. Йажон тумайән лыктынат! Мәләннә ат кәлэсб вәл, кыцэ тбнь ударнык лбмбм намалшы йәл конбушнышты кормушкывләм шбндбл каштынат? Бнәт кәлэсб? Ну, кәлэсб бинь, кыцэ вәтәринарым йүктәнәт? То-

жы бінэт кэлэсби? (*Портфельбичиби тавак пычым лыктэи*). Аньят кэлэсэт, кыцэ вара ти тавак пыч ласточкын кормушкыш попазэн? (*Тыхын ак попы*).
Йылэн кэшиби ылат манын кү тыланэт справкым пуэн?

Тыхын. Большы нымат ам кэлэси.

Милиционер. Остатка вопрос, анзыл кэчи шолыштмы шаданбидам кыш цикенда?

Онтып. Шукш... Шукш! (*Тыхындок мий*). Шукш кавштам качкэш, бшкэжби кавштагбц анзыц йамэш...

Кэрэм.

9-шы картын

Пйтэрлиш кбидэжбистби анжыктым вэр. Онтып, Таньилэ, Пэтрович Васи, молы колхозниквлэйт, Милиционер дон иквэрэи обыскым бштэит. Онтып паштэк Глафирэ каштэш. Тьэкусийт улы. Пөрт кутанышты Зыбин тамам тумайэн шишкэн шала. Йужнамжы мйлэндби вблэц пүгбргэн тамам нэлэйт, пырыл анжа.

Онтып (*кудывичбистби кыргышталэш*). Кбичалда, цилэ вэрэ кбичалда!.. Тэвэ мүгбрэпбистби йажоракын анжалда. Таньилэ, лэвичбистби анжаш кэлэш. Брвэзбвлэ сарай вуйыш кузыда; цилэн кбичалда, шудылошты кбичалда.

Глафирэ. Онтып, тынь воксөөк ородыш кэнатбш. Бшкбмэдбм кидбшкэт нэлма. Кышэц вара тишкби шадангы вэрэштэш? Тынь ма ливат вара.

Онтып. Мбнь гбцэм каранг чорт! (*Пэтрович дон Милиционербим вэш лит*).

Милиционер. Ну, кыцэ?

Пэтрович. Цилэ кбйлэббим пыргэт пйтэрбшнэ, нымат шбнэ мо.

Милиционер. Кудывичбистби кбичалда, ик сгольымат идэ коды. Даньил Иванныч, кыцэ вара, мблэнэм шонгы папажым ужаш кэлэш ылы.

Таньилэ. Тбдб пөртбштби, плага вблнб. (*Милиционер пөртбш пыра*).

Глафирэ. Анжалдай! Йасы папаланат ирбкбм ак пуэп.. Таньилэ, малан вара тбдбм трэвожайэдэ?

Таньилэ. Дрэладэок тбдбм ак трэвожайэп ылы. (*кудывичби шайыкыла кэ*).

Глафирэ. Цилэштбмэт шбрэм сэвэн вэкат. Авэм колышаш гань киэ, нбнб тбдбн тскы допростон пырат. Анжалдай! Кудывичбмэт вуйн вусьтык шагалтэвб. Штурма пыдыртэн машанымла. Онтып! Кэлэсай мблэнэм, махань шадангы тэлэндэ кэлэш?

Онтып. Шбдэшкбмэм годым мбнббн кид лбвэк ит пыры. Карангат гбнь, каранг! (*Ольицагбц Оксунья кыргыж толэш*).

Оксунья. Тьэкусьи аки! Ма вара тиштби?

Тьэкусьи. Удбшашлбк шаданбм кбичалбт. Кышак удэнбт, нгытыцэат мон ак кэрдэп.

Оксунья. Ати! Мам бштэдэ?

Глафирэ. Анжалай, Оксунья! Кбичалбт-кбичалбт, мам кбичалмбштбм бшккэат ак палэп.

Оксунья. Мам йамдэндэ, ати?

Онтып. Итэй, бдбрэм, ит аптбртб.

Милиционер (*пөртбгбц лэктэи*). Онтып Иванныч, тынббн шонгы папаэдбм Тыхын дон иквэрэш алаш нэнгэш вэрэштэш.

Онтып. Нэнэдок, мэгбрэш ам шагал.

Васли. Сознайыш ма?

Милиционер. Сознайашыжы бш сознайы, вуйнаматшы улы.

Васли. Милиционер тэн, ма тыштэкэн цилэ вэрэ кбичалнэ, нымат укэ.

Милиционер. Сэньбкбштб кбичалда, цыланышты, пөртбштб, олвалнб... (*Пөртбш пырат. Глафирэит пыра*)

Онтьип (*Глафирәм кыча*). Шагалай! Шадангым кышак тайэнэт кэлэсэт тѳнь, агыт?

Глафирә. Махань шадангым? Йымок пэрэгѳжѳ! Анжалдай, пуры эдэмвлә!..

Онтьип. Ит алталы! Тѳньѳн йал кишәдѳм моныт, тѳньѳнѳм. Йәллән шѳм ѳнѳнѳнѳ, ѳшкә каштым, ѳшкә сѳнзәәмдон цилә йалкишәм анжышым.

Глафирә. Махань йалкишә?

Онтьип. Тѳньѳн йалкишә. Анзылкәчѳ йыдым тѳнь мѳнѳнѳн кәмѳм чиэн кышты каштынат?

Глафирә. Ныгышкат каштәлам. Колхозный скотный двoryшты ышкалым вәлә шывшылынам.

Онтьип. Глафирә! Лучи тѳрѳм кәләсѳ! Худа лиәш!...

Глафирә. Ой, әшѳндәрѳшѳм! Әшѳндәрѳшѳм.. Пуры эдәмвлә махань ваштылыш вәт тидѳ ..Ох потьякә!.. (*Ваштыләш*) Ой; мѳшкѳрәмәтлык пырән кәә тама ѳндә.

Онтьип. Мам ваштылат?

Глафирә. Ой, Онтьип! Кыцә вара ат ваштыл? Әшѳндәрѳшѳм мѳнѳ, ха-ха-ха! Пуры эдәмвлә! Тѳнәм туна нырыш ләктѳн кыдалы.

Онтьип. Ну?

Глафирә. Ну, вот попәм вәт.. Йыт лимәш нырышгы кыргыштальым, тунам кѳчәльѳм...

Онтьип (*ѳвѳртән*). Тунам кѳчәльѳнәт?

Глафирә. Маньә, тунам. Тәжѳ тамам тумайәндә. Ха-ха-ха!..

Онтьип. Пәтрович, колат? Самынь лин колтән. Пашкудывлә шолыштмашты тидѳ вуйнаматан агыл. Таньилә! Таньилә, тол тишкѳ! Зыбин тәг тѳнь кольыц?

Зыбин (*шишкән-шишкән пѳрт кутанышкыла анжылтәш*). Кольым, кольым.

Онтьип. Тидѳ тунам кѳчәльѳн. Такәшок мә тѳдѳн вѳк.. Таньилә, ынгыләт, тунам кычәльѳн! (*Пѳртѳш кыргыж пыра*). Милиционьѳр тәг! Самынь! Самынь лин колтән. (*кыргыжәш*).

Таньилә. Махань самынь? Зыбин, махань туна?

Зыбин (*пѳрт кутаныштыш атам сәвәл анжа*). Нымахань тунаат агыл. Тунам сусуәммәш вәлә дә тѳдѳжәт әчә самынь...

Таньилә. Иктә мам монат ма?

Зыбин (*кидѳштѳш пѳрубѳвләжѳм анжыкта*). Ужат?

Таньилә. Шадангѳ? Кышәц?...

Зыбин. Тишәц вәкәт. (*Пѳрт кутанәш шимѳ атам кәдәрә. Ана шайылны мәшәквлә кайыт. Цилән тѳш погынат. Глафирә лүдѳн кудывичѳ покшалны шалга*).

Оксунья. Таньилә ѳзә, тидѳ махань мәшәквлә вара?

Таньилә (*Глафирә вѳк анжыктән*). Ти гишән тәвә тидѳгѳц мә йадына. (*Пѳрткѳц молывлә ләктѳт Анзыцок Онтьипи*).

Онтьип (*пѳртанзылны*). Милиционьѳр тәг! Тидѳ вуйнаматан агыл. Тидѳ нырышты тунам кѳчәльѳн... (*Ваштылыт*).

Тәкусьи. Тунам кѳчәльѳн, шадангым мон. (*Милиционьѳр халык лош мий марывлә ваштылмаш цәрнә*).

Пәтрович (*мәшәкѳм ѳрдә*). Тиштѳ шадангѳ вәлә агыл. Тиштѳ шѳлѳѳмәт, оптәнѳт.

Васли. Нинѳ Тыхындон коктын коньушнѳѳгѳц намалыныт.

Пәтрович. Тәвә кыцә! Ёдѳрәмәш тыгырәш оптән шѳндәѳт.

Тәкусьи. Әх, попәт ма! Ёдѳрәмәш тыгырѳжѳ мәшәк агыл гыцә? Шокшвләжѳм йалштәтәт, мам шанәт тѳдѳм оптән кәрдәт. Онтьип Иваныч толын анжалыма...

(*Онтьип мийәт тыгырѳжѳм анчән шалга. Вара ольән сәрнәләшәт, Глафирә токыла кәә. Глафирә лүдѳн халык лош шѳләш цаца*).

Таньилә (*Онтыпйым кыча*). Бнде, Онтып, мышкындым кормэштйлаш попаза.

Милиционер. Тиш толай, гражданкы. Айда вэрэмәм шывштэок төрок кэлэсэн пу.

Глафирә. Мам кэлэсәшйжы? Кэлэсәшйжәт нымат укә. Мбнь тйдйм пәләм кұ тайән. Тидйм пашкудывлә худам шанән кандән цикәнбт. Пашкудывлә мә вйкйнә со шйдәшкән качтәт. Мәмән сәмнәштйнә кок ударнык, нбнйм пашкудывлә ужын ак кәртәт, вот нбнбй судыш шоктышашланән тәнгә бштәнбт...

Милиционер. Тәвә ти тыгыржы тбньбйн?

Глафирә. Агыл, мбньбйн агыл... Мбньбйн шачмәм годшәнәт тәхәнв тыгыр литә... Мбньбйн агыл, мбньбйн агыл.

Милиционер (*Онтыпйән*). Онтып Иваныч, кұн тыгыр?

Онтып. Та тыгыр... тидбн.

Глафирә. Тау, марәм, тау. Бшкә вәтәтйм йамдынәт? Тау! Курымәмәт мбнь тидйм ам монды. Аштй курымәмәт ам монды! Пуры эдәмвлә! Анжалдай мары вәтйжбм качкәш. Анжалдай, вәтйжбм тьурмәш шбндбнжб...

Онтып. Ма?

Глафирә. Ыныләм, марәм. Тбньбйн корнәтйм пиш йажон ынгыләм. Мбньбйн шудыкәмдон пайынәт.

Таньилә (*Онтыпйым кыча*). Кышкы? Цәрнбй, ит ружгб!

Онтып. Колты! (*Кольмым нәләш*). Каранок!.. (*Портанзылдок мийәт пыргәдәш тбнәләш*).

Зыбин. Мам вара пыргәдәш?

Таньилә. Мбнь ам пәлбй.

Пэтрович. Мам бштбнәт тбнь, Онтып Иваныч?

Онтып. Каран! Ит әптбртбй!

Тэхусеи. Әх-әх-әх! Ородыш кәнбш, ышкыц кән колтән.

Милиционер (*Онтып токы мий*). Онтып Иваныч, колышт, тбнь ит тыргжланы. Мам вара тиштбй пыргәдәт?

Онтып. Итәй тәвә вот ужыда... (*Мүнәм гбц шүндбкбм лыктәш*). Тәвә, нәдә! (*Милиционерлән*). Протоколым сирок, тән. Кулак пурлыкым оролән кашмәм ак шю.

(*Марывлә өрбнбйт. Портанзык Маври папа ләктәш. Шүндбкбм ужәш-әйт, сөйгөрәл колта. Ташкалтыш мыч вала*).

Глафилә (*әвәжбй ваштарәш кыргыж мий*). Әви, анжы! Мәнмәм когыньнам кырават... Әвиәм!

Маври папа (*шбртнбәлт вазәшәт, нбйл йала кәә*). Мбньбйн... Мбньбйн шүндбк... Мбньбйн... (*Дбтбөрбш китшбдон сүндбкбм әлтәлә*). Ам пу, ик-тбйләнәт ам пу!.. Мбньбйн шүндбк!..

Глафирә. Пуры эдәмвлә! Бжәләйбдәй ылнәжбй. Кравәвбй! Бшкә марәм кыравыш!

Онтып. Ит саслы, Глафирә! Пакылажы бнде мбнь тбньбйн марәт амыл. Маньә! Тбньбйн марәт амыл!

Глафилә. Марәм ат ыл? Вот ма! Вот бнде тбнь кыцә! Әви колат? Тбнь ти ородым анжалай. Вәтйжбгбц айырла. Ротнбжым колхозныквлә дон вашталтән.

Онтып. Махань ротнбам? Мбньбйн роднбәәм тәвәш йбйрәм шалгат! Тәмдән роднбәдажы тиштбй укә!

Кәрәм.

КЫРЫК - МАРЫ

ЙЫЛМЫДОН ЛАКШЫ СЫНЛЫ

ЛИТЬЭРАТУРЫ

Ти кныгавлам кырык-мары Издательствын цилә
магазинвләшты нәләш лизш

Нәлдә, лытта!

1. Дм. Фурманов — Красный дэсант.
2. Ньэвэров — Ташкэнт — киндән ала (повэсть).
3. Тургэньэв — Бурмистыр дә Бирүк (шайыштмаш).
4. Горький — Чэлкаш.
5. „ — Äвә.
6. Игнатыйэв — Савик.
7. „ — Комсомол Ыдыр.
8. Фадьэйэв — Мэтэлыца.
9. П. Пэршут — Лыдышвлә.
10. В. Сузы — Шайыштмашвлә.
11. Ильйәков — Кыныж (пыйэсы).
12. Сборник Альманах.
13. „ Сынбямашкыц сынбямашкы.
14. В. Патраш — Ылымаш вашталтэш.
15. Шадт-Булат — Комсомоли.
16. „ „ — Октявыр.

Ти унэшок ләкшәшлык кныгәвлә:

1. Дм. Фурманов — Чапайэв (роман).
2. Йу. Либэдинский — Әрнә (повэсть).
3. Мгндлин — Линжәт ак кэрт (йамак).